

ARMAND GOȘU – PUTIN, OBSESA IMPERIULUI

„Suplimentul de cultură” vă prezintă în avanpremieră un fragment din acest volum, care va apărea în curând la Editura Polirom.

PAGINA 12

FILARMONICA „MOLDOVA” 80. DESCHIDERA STAGIUNII 2022-2023. CRONICĂ DE CONCERT

PAGINA 11

FITPTI 2022. DE LA VIS LA CRUDA REALITATE

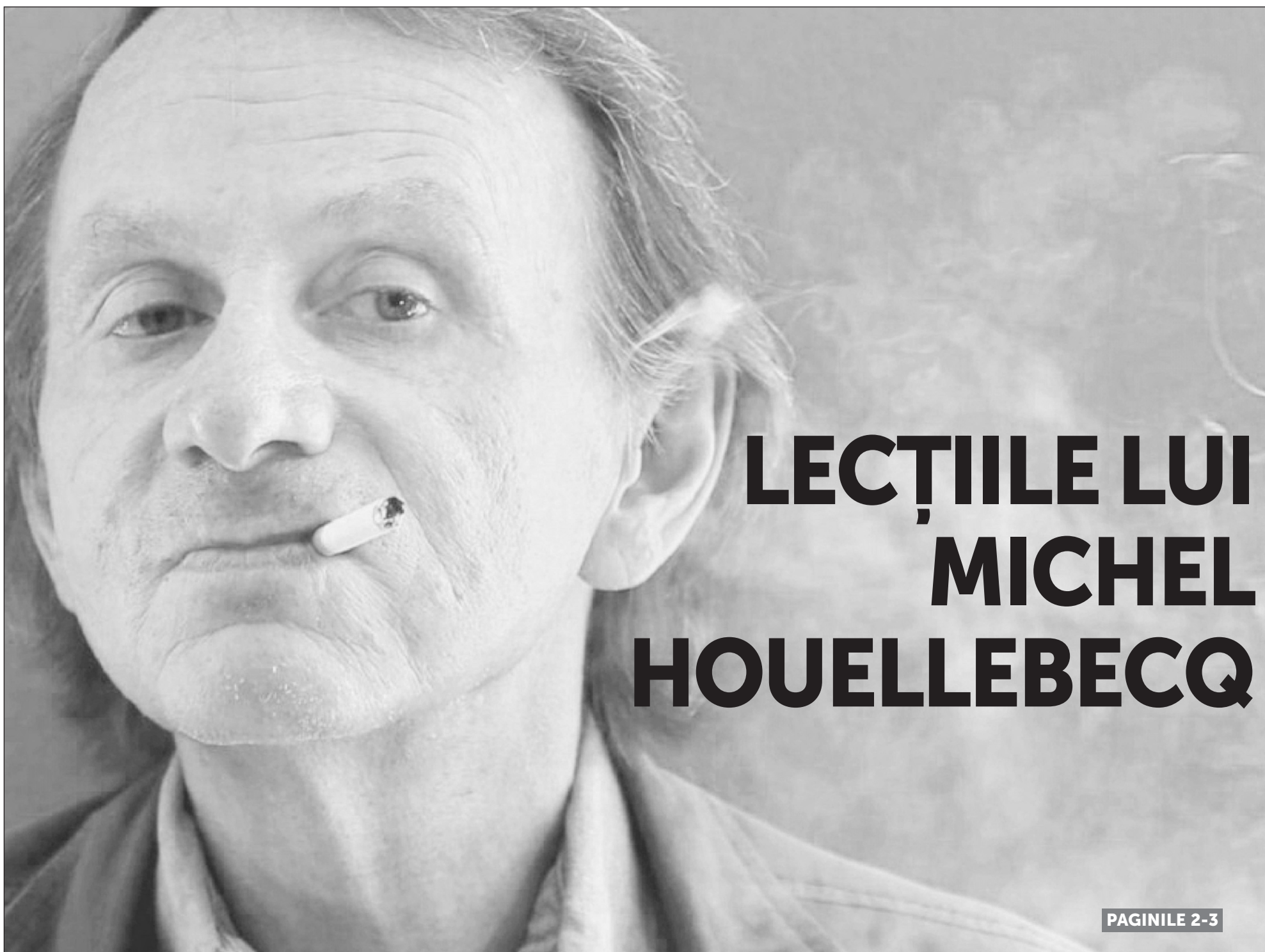
UN IUREȘ EMOȚIONAL NECESAR

PAGINILE 8-9

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA // APARE LUNEA // WWW. SUPPLIMENTULDECULTURA.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

ANUL XVIII ▶ NR. 788 ▶ 17 – 23 OCTOMBRIE 2022 ▶ REALIZAT DE EDITURA POLIROM ȘI ZIARUL DE IAȘI

LECȚIILE LUI MICHEL HOUELLEBECQ

PAGINILE 2-3

Lecțiile lui Houellebecq

NONA RAPOTAN

Forța eseului este aceeași ca acum câteva secole, nu s-a diminuat odată cu trecerea timpului. Eseul bine scris reține atenția lectorului și convinge la fel ca în timpul lui Ludovic al XIV-lea (un nume la întâmplare, înlocuți-l cu oricare altul). Deloc întâmplător, Montaigne este și astăzi în clasamentele scriitorilor preferați, mulți francezi îl cultivă pe eseist pentru diversitatea ideilor, profunzimea argumentelor și abordarea inedită a unuia sau altuia dintre subiecte.

Eseul este forma literară care pune la grea încercare capacitatea unui scriitor de a fi concis, de a nu divaga prea mult de la subiect. Toată atenția trebuie să cadă pe idei și pe felul cum acesteia îi crește valoarea intrinsecă. Or, pentru ca acest lucru să se întâmple, scriitorul

trebuie să renunțe la exprimări alambicate sau figuri de stil elaborate. Într-un eseu persoana autorului trece în umbră, ideea este în prim-plan. De aceea nu orice scriitor de ficțiune poate scrie eseu, ci mai degrabă filosofii și teoreticienii, cei care nu se lasă seduși de propriul ego.

O UNITATE IDEATICĂ SPECIFICĂ

Michel Houellebecq va rămâne în istorie și ca un eseist de mare forță, publicistica lui (bogată) este, în fapt, o colecție prețioasă de eseuri. Să fim bine înțeleși, Houellebecq știe foarte bine care e diferența dintre un articol pentru un dicționar (dedicat rockului) și o cronică literară ce urmează să facă parte din cuprinsul unei reviste. Dar asta nu-l împiedică deloc să adopte ca ramă sau cadru ideatic structura de tip

În ultimii doi ani, grație traducătorului Alexandru Matei (el însuși eseist, poet și critic literar) la Editura Polirom au apărut două volume cu articolele semnate de Michel Houellebecq din 1992 încoace: eseuri, cronici literare, interviuri, scrisori.

eseu. Îi place prea mult jocul ideilor ca să-l sacrifice de dragul unei persuasiunii lipsită de miză, așa că face ce face și crește valoarea unei idei prin felul cum o aduce în discuție, cum o pune în lumină.

De asemenea, articolele scrise de el de-a lungul anilor (deloc puține) au apărut în publicații dintre cele mai diverse. Dar acest lucru vine la pachet cu constrângerea oferită de spațiul avut la dispoziție. Aproape că mi-l imaginez pe Houellebecq cum se joacă cu limitele de spațiu (câte semne să aibă

un articol) și cum transformă această constrângere într-un element intrinsec al creativității.

Toate acestea fiind spuse, rămân la ideea că articolele lui alcătuiesc volume de eseuri, cărți care nu sunt simple colecții de articole publicate în diverse reviste de-a lungul anilor. Ele devin volume care se caracterizează printr-o unitate ideatică specifică, dată fie de subiectele alese, fie de capacitatea și formele de argumentare pro sau contra la care apelează cu predilecție autorul.

REFUGIERI CONTINUE ÎN LUMEA IDEILOR

Pentru cineva care n-a citit nici un roman scris de Houellebecq (despre poezia lui nici nu mai pomenesc), bănuiesc că e șocantă capacitatea scriitorului de a fi la curent cu tot ceea ce se întâmplă în Franța. Houellebecq este un scriitor care se hrănește cu realitatea (augmentată), dă valoare intrinsecă oricărui eveniment aparent lipsit de importanță, conexează fapte dintre cele mai diverse, nu

se sperie de ideea de puzzle social, după cum nu-și refuză nici o clipă jocul cu distanțele.

Se apropie de un subiect până ajunge să îi cunoască și cel mai mic detaliu, pentru ca după aceea să ia distanță, astfel încât să obțină viziunea de ansamblu. Alternanța detaliului cu efectul de panoramă este derivată din formația intelectuală de tip filosofic, un scepticism alimentat continuu cu informații dintre cele mai diverse.

Lui Houellebecq îi plac oamenii, să nu ne lăsăm înșelați de refugierile lui continue în lumea ideilor. Plecarea din Franța pentru o vreme n-a venit decât în momentul în care concilierea nu se mai putea produce. Așa se explică critica vehementă a oamenilor politici ai vremii, dintre care câteva nume apar în mod constant în articolele sale.

O IRONIE MUȘCĂTOARE

Indiferența nu-l caracterizează, în exilul autoimpus nu s-a detașat de Franța, nu a încercat să uite cea trăit acolo și nu a refuzat nici o informație cu privire la țara și poporul lui. Nu vede întoarcerea acasă ca fiind resemnare sau, mai rău, ca pe o înfrângere, ci ca pe o reluare a luptei cu bigotismul, ignoranța și intoleranța.

Săptămâna trecută s-a aflat numele câștigătorului Premiului Nobel pentru Literatură. Anul acesta este vorba despre o scriitoare octogenară, Annie Ernaux, din Franța la rândul său. Houellebecq n-a fost nici el ocolit de succes, a fost recompensat și cu premiul Goncourt, dar și cu Legeunea de Onoare.

Și în *Intervenții 2. Urme*, dar și în *Un pic mai rău* găsim lămuriri cu privire la atitudinea lui față de premiile literare. Nu le refuză, dar nici nu intră în depresie pentru că n-a intrat pe lista scurtă a nominalizărilor. În schimb, atacă ori de

câte ori are prilejul succesul comercial, vremelnice al unora sau altora dintre confracți. Cu o ironie mușcătoare, atinge puncte sensibile, nu ocolește subiectele importante de pe agenda zilei, nu desconsideră preocupările de moment ale unora sau altora dintre ideologi stângii sau dreptei.

SE TRADUCE CONSIDERABIL MAI PUȚINĂ LITERATURĂ FRANCEZĂ

Citind cele două volume și corelând lectura acestora cu reacțiile stărnite de numele lui Annie Ernaux, am văzut că, în fond, românii știu extrem de puțin despre francezii conduși de Macron. Dacă ne uităm în paginile revistelor literare, dar și pe rețelele sociale, observăm ignoranța care planează peste tot ceea ce înseamnă Franța la ora actuală.

Preocupați mai degrabă de ținutele lui Brigitte Macron sau de pantofii sport în care au defilat cei doi Macron la înmormântarea reginei Marii Britanii, românii ignoră aproape tot ce poate fi luat în seamă ca semn al vieții culturale franceze. Etichetați dintr-o inerție greu de acceptat ca *stângiști*, francezii nu mai stănesc interesul societății românești decât dacă se revoltă împotriva măsurilor impuse de UE sau protestează împotriva lui Putin.

Se traduce considerabil mai puțină literatură franceză (sau din spațiul francofon) în raport cu literatura engleză, Annie Ernaux, de exemplu, în momentul în care i s-a acordat Nobelul nu avea decât un singur volum tradus în limba română (și acela la o editură obscură). Houellebecq e mai vizibil, Editura Polirom și Humanitas Fiction sunt cele două mari edituri la care îi apar constant în ultimii ani volumele. Daniel Nicolescu și Alexandru Matei s-au specializat în

traducerea scrierilor acestuia, putem vorbi de o comunitate a cititorilor francezului.

APETENȚĂ A ROMÂNILOR PENTRU CE ESTE VALIDAT OFICIAL

„Ar trebui să-i mai cităm pe Ballard, Disch, Kornbluth, Spinrad, Sturgeon, Vonnegut și mulți alții care, uneori într-un singur roman, ba chiar doar o povestire, au oferit mai mult literaturii decât toți autorii noului roman și majoritatea zdrobitoare a scriitorilor de romane polițiste. Pe plan tehnic și științific, secolul XX poate fi plasat la același nivel cu secolul al XIX-lea. Pe planul literaturii și al gândirii, însă, prăbușirea e aproape incredibilă, mai ales după 1945, iar bilanțul, consternant: când îți aduci amine de ignoranța științifică a unor Sartre și Beauvoir, despre care se presupune că se înscriu în câmpul filosofiei, când te gândești la faptul aproape incredibil că Malraux a putut fi considerat – fie și doar pentru o scurtă perioadă – un «mare scriitor», se vede gradul de abrutizare la care ne-a adus noțiunea de angajare politică și te miri când vezi că un intelectual mai poate fi luat azi în serios: te miri, de pildă, că un Bourdieu sau un Baudrillard găsesc încă ziare dispuse să le publice neghiobiile. De fapt, cred că nu e deloc exagerat să spui că, pe plan intelectual, n-ar rămâne nimic din a doua jumătate a secolului XX dacă n-ar exista literatura SF. E un lucru de care va trebui să ținem cont în ziua în care vom dori să scriem istoria literară a acestui secol, în care vom accepta să aruncăm asupra lui o privire retrospectivă, să admitem că am ieșit din el, în sfârșit. Scriu aceste rânduri în decembrie 2001; cred că momentul tocmai a sosit”, scria Houellebecq în *Ieșirea din secolul XX*.

Atenția de care beneficiază cărțile lui Houellebecq în România derivă dintr-o apetență a românilor pentru ceea ce este validat oficial (probabil că și Ernaux va deveni mult mai cunoscută după ce îi vor apărea și cele două volume aflate în curs de apariție).

NU SE FEREȘTE DE POLEMICĂ

Dar Houellebecq mai are ceva care îl face plăcut unui număr foarte mare de cititori: nu se ferește de polemică. Cultivă prietenii, le recunoaște public pentru o polemică de calitate ai nevoie de prieteni pe măsură. Sunt câteva

„ Lui Houellebecq îi plac oamenii, să nu ne lăsăm înșelați de refugierile lui continue în lumea ideilor. ”

nume des pomenite în articolele semnate de-a lungul anilor. Unul dintre ele este Frédéric Beigbeder, cel pentru care a cedat un loc important într-un juriu de premii literare (să nu uităm că Franța are, la ora actuală, cel puțin șase mari premii literare, semn că piața editorială franceză este foarte mare, dar și foarte puternică, iar cititorii au de unde alege și, mai ales, au ce compara).

Din aceeași perspectivă, sunt foarte interesante atitudinile lui deloc conservatoare față de clasiicii literaturii – a se vedea articolul dedicat editurii –, dar și ironia cu care tratează succesul lui Sartre, Beauvoir sau al altor filosofi francezi care au marcat secolul XX cu ideile și aparițiile lor editoriale.

„O altă cifră a căpătat o importanță deosebită în aceste săptămâni, aceea a vârstei bolnavilor. Până la ce vârstă ar trebui reanimați și îngrijiți? Șaptezeci, șaptezeci și cinci, optzeci de ani? Asta depinde, se pare, de regiunea lumii în care locuiești; dar niciodată nu s-a mai spus cu o nerușinare atât de senină că viața nu are aceeași valoare pentru toată lumea; că începând de la o vârstă încolo (șaptezeci, șaptezeci și cinci, optzeci de ani?) e ca și cum ai fi deja mort.

Toate aceste tendințe, după cum spuneam, existau deja înainte de coronavirus; acum doar au devenit mai evidente, atâta tot. Nu ne vom trezi, după izolare, într-o lume nouă; va fi la fel, doar că un pic mai rău”, scrie autorul francez în *Un pic mai rău. Răspunsuri unor prieteni*.

UN PROFESIONIST AL LITERELOR

Săptămâna trecută a fost prielnică pentru literatură: concomitent cu dezvăluirea numelui laureatei Nobelului pentru Literatură, *Anihilare*, cel mai recent roman al lui Michel Houellebecq, a apărut în limba română. În iulie, anul curent, a apărut *Un pic mai rău*, la Editura Polirom. Vorbim despre un scriitor care cu siguranță ar face săli pline dacă ar veni în România – și nu mă refer la aulele facultăților.

Scriitorii români au ce învăța de la Michel Houellebecq: un profesionist al literelor, care trăiește

din scris și care nu face compromisuri de dragul banilor. Este foarte adevărat, revenind la ce spuneam mai sus, piața editorială franceză nu se poate compara nicidecum cu cea românească. Cu toate acestea sunt convinsă că puțin mai multă vizibilitate în spațiul public a scriitorilor autohtoni și o concentrare pe dezbaterile de idei ar face minuni în ceea ce privește dialogul autorilor români cu cititorii lor.

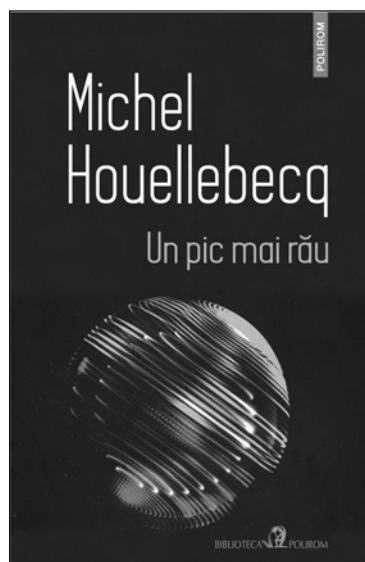
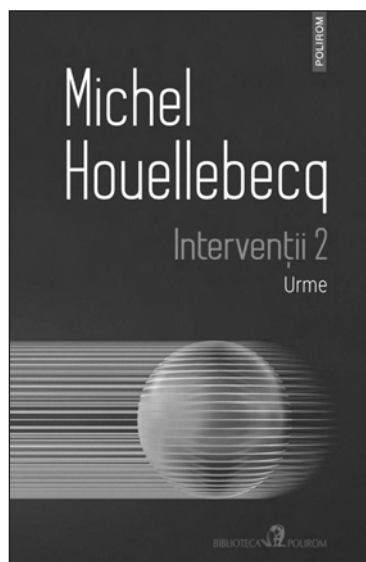
Houellebecq scrie mult, dar nu e nici pe departe grafoman. Își selectează aparițiile editoriale, nu scrie superficial, nici măcar când e vorba de *laudatio*, interviurile sunt pline de nerv și consistente în idei. E conștient că vizibilitatea aceasta în spațiul publicistic îl ajută să-și vândă cărțile, recunoaște consternat că proza îi este mai bine receptată decât poezia, dar tot el spune și că francezii citesc prea puțină poezie.

ÎȘI ALIMENTEAZĂ LUCIDITATEA CU PREZENȚA CONTINUĂ ÎN SPAȚIUL PUBLIC

Nu se gândește la strategii de marketing, dar face diferența între departamentul de promovare dintr-o editură și librării de a căror pregătire depinde de multe ori soarta unei cărți. Își alimentează luciditatea cu o prezență continuă în spațiul public, dar nu face abuz de imagine.

Am trecut în revistă doar câteva din ceea ce am numit generic „lecțiile lui Houellebecq”. Mă gândesc că, dacă n-ar fi ajuns să trăiască din scris, ar fi putut să fie un profesor strălucit. Probabil că m-ar contrazice chiar el, dar cum să n-o facă, din moment ce nevoia de a polemiza transgresează diferitele etape din viața lui personală?

Sedusă iremediabil de luciditatea lui unică, mă gândesc că Michel Houellebecq își are deja locul asigurat în posteritate. Pe el l-ar mulțumi să știe că a contribuit la păstrarea bunului-simț atât de necesar supraviețuirii speciei. Fani sau nu ai volumelor scrise de el, cititorii din lumea mare îi vor fi veșnic recunoscători pentru felul cum a pus de fiecare dată degetul pe răni adânci, fără ca acest gest să fie urmat de sângerări abundente. **SDC**

Scrisoare către Radu Cosașu

Pe 29 octombrie nuvelistul bucureștean Radu Cosașu împlinește 92 de ani. Am recitat, în așteptarea acestei zile, *Ficționarii* (Cartea Românească, 1983).

ANDREI CRĂCIUN

CULEGĂTORUL DE HARFE

Dragă domnule Radu Cosașu, iată-ne ajunși și aici. Aveți, de acum, cum se spune o vârstă frumușică. Îngăduiți-mi, la acest ceas aniversar, un scurt autodenunț.

Căci nu văd nici un motiv pentru care m-aș cenzura: dintre toate veștile pe care le primesc din orașul București, cel mai mult mă interesează să aflu că sunteți bine, ca atare sănătos.

Nu vă ascund nici amănuntul că în fiecare octombrie îl recitesc pe scriitorul Radu Cosașu, poate îl cunoașteți – și de fiecare dată mă traversează bucuria întoarcerii acasă.

Sunt acasă în *Ficționarii*, cartea publicată în anul nașterii mele, de care mă simt, așadar, mai legat decât de celelalte dintre supraviețuirii. Au trecut aproape patruzeci de ani de când ați publicat acest volum. Este o unitate de

măsură în care știm, încă din Biblie, că putem avea încredere.

Și cu adevărat vin și vă informez că nuvelele acestea nu au pierdut prea mult în trecerea anilor. Chiar dacă nu mai pot fi înțelese deplin de cei care nu știu ce s-a petrecut pe pământ în anii 1940, 1950, 1960, ele și-au păstrat puterea expresiei – și ce e mai important în literatură? Ele sunt, cum se spune pe românește, bine scrise.

Apoi, sunt toate aceste personaje care traversează cartea, fata aceea, Nelly Neghiniță și tanti Vivi, Gramama și Calu, Miron și șeful de serviciu/vitrinieri Mircea Costăchel, care știa să pună chestiunea

urgentă a umorului. Și mai sunt și toate străzile din aceste nuvele, îndeosebi strada Pitagora, care nu poate fi ocolită dacă vrem să ajungem totuși undeva.

Sunt aici, în *Ficționarii*, cel puțin trei texte pe care le așez liniștit în dreptul inimii: *Obiecte intime*, *La „Monj”* și *Pe vremea când nu mă gândeam la moarte*.

Nu știu foarte mulți scriitori care să fi făcut din figura tatălui ceea ce ați reușit dumneavoastră din doar câteva tușe, neîndoiește decisive.

Totodată, sunt tot aici, în *Ficționarii*, și vor fi întotdeauna,

pagini extraordinare despre înmormântări, singurătate și, firește, „armonia cordului bătut de gânduri”.

Și mai e vocabularul. Poate că și mai puțini vor înțelege, în trecerea timpului, ce înseamnă să ai sau să nu ai conștiința unei trânteli. Nu contează.

Contează altceva: că sunt și lucruri care rezistă, cum ar fi o spontană simpatie. Și mâine, și poimâine, și în veacul veacului amin vom cunoaște puterea unei spontane simpatii.

Iar șeful de cadre Viezure,

chiar dacă altfel se numește funcția lui astăzi și altfel se va numi ea mâine, va rămâne totuși Viezure, căci sunt și lucruri eterne în vechea Dacie.

Nu ați reușit, domnule Radu Cosașu, să vă rupeți rădăcinile micurburghize și nici să-l sugrumați pe Oscar Rohrllich. Și asta este neîndoiește bine.

Recitesc *Ficționarii* și e ca și cum aș merge printr-un cartier de odinioară, unde obișnuiam să cunosc toate casele, toate prăvăliile și chiar toate cărciumile. Și nimic nu mai e la fel și în același timp totul este la fel și această complexitate nici măcar nu mă amețește, iar din cer cade aceeași lumină și oamenii au rămas și ei în fond neschimbați, mai mult sentimentali, decât inteligenți.

Iar cuvintele dumneavoastră sunt încă aici și vor fi și mâine tot aici, se împerechează, delirează și nu se sinucid. *Ficționarii* au supraviețuit și ei – și asta este un amănunt, orice s-ar spune, la fel de important pentru o carte ca pentru un om. Trăiască! **SDC**

La poalele Schengenului

Cu doar două zile înaintea premierului Mark Rutte la București, România a făcut o cumpăratură modică de 44 de milioane de euro de la o companie olandeză, două nave de pompieri. Realpolitik, cum ar veni, dat fiind că numai un singur partid din coalitia de guvernare din Olanda ne-ar mai sta în calea accederii la Schengen.

Și vizita în sine a lui Rutte e un semn că, cel mai probabil, cei acuzați că ne țin în afara spațiului european fără vize vor închide ochii tura asta și ne vor da undă verde. E și asta o victorie a României la Pirus, după ce din 2007 stăm pe tușa Schengen. Motivul: monitorizarea statului de drept, mai pe scurt MCV.

Ce să se facă și Europa astăzi, în condițiile în care nici noi și nici bulgarii nu mai suntem copiii răi ai Uniunii, ci Budapesta este copilul teribil al iliberalismului pe

aceste meleaguri? De nevoie, ne va primi în Schengen, cu atât mai mult cu cât proximitatea războiului ne face importanți. Iarși românii au avut noroc, deși n-au făcut mare lucru ca să și-l caute. O mare îmbunătățire a situației Justiției sigur nu am constatat după asaltul animalic dat de Dragnea și care nu are nici o șansă de a fi îndepărtat, prin efectele sale, prea devreme. Coana Europă are tura asta mâna imobilizată la spate, trebuie să ne dea drumul înăuntru. Adio cozi la vămile spre Marea Neagră a bulgarilor sau Mediterana grecilor! Adio cozilor ca norii lungi pe șesuri făcute de tiruri la granițe!

N-ai cum să nu te întrebi în ce au călcat politicienii din această mirifică guvernare pesedisto-iohannează de se vor pomeni cu așa chilipir pentru care îi va consemna în istorie. Ciucă, omul care ne-a băgat în Schengen. Te și bușește răsul.

Îndată îi expiră și lui Iohannis lungile mandate și chiar nu prea avea ce pune pe masă, în afară că a luptat atâta cu PSD, până l-a luat și l-a pus fix în capul mesei sale. Asta cu Schengen mai seamănă a ceva, a puțină cărnită pe-un os cam lipsit de calciu.

Un argument forte servit Bruxellesului de guvernării actuali este că, dacă nu intrăm mai repede și în uniunea vamală, o să crească euroscepticismul în România și-o să înceapă lumea să înjure și mai abitir UE. UE și 5G-ul, noii dușmani de clasă, care va să zică. Rareș Bogdan a plusat inutil și i-a anunțat în Parlamentul european că am putea, la o adică, să provocăm și o criză alimentară dacă ne mai énervează mult și ne țin „olandeji” la poartă.

Nu cred că ne primesc în Schengen de tremurul amenințărilor lui Rareș Bogdan și nici datorită carismei lui Klaus Iohannis. Pur și simplu situația a devenit

ridicolă pentru continentul european care clamează unitatea în fața agresorului de la Moscova și nu ne mai poate ține afară, în vreme ce tura asta chiar are nevoie de ceva de la noi. În sfârșit, UE nu mai duce la târg România ca pe un cal costeliv doar ca să o facă de răs. Ne-am scos!

Există totuși o veste bună. Un Mecanism de Cooperare și Verificare vetust, scos în față tot timpul când venea vorba de aderarea noastră la Schengen, este înlocuit de un altul care, de data asta, nu se mai aplică doar României și Bulgariei, ci tuturor membrilor. Se numește condiționarea banilor europeni de respectarea statului de drept. Derapezi uluitor, Bruxellesul taie mălaiul. Mi se pare mai eficient. În sfârșit, au devenit mai pragmatici și europenii ăștia.

P.S. În 2012, acum un deceniu, fostul primar de Iași și pe vremea aceea președinte al Consiliului Județean Iași, Constantin Simirad

GEORGE ONOFREI

DIN COLȚUL OPUS

(care a murit în 2021), inaugura la Aeroportul Internațional Iași „Terminalul Schengen”. Era, în fapt, un terminal sub forma unei cutii de tablă (mai funcționează și azi pentru cursele interne). Când terminalul era gol și bătea vântul, tabla scotea niște zgomote înfricoșătoare, de final de lume. Sper ca, în semn de omagiu, după ce intrăm în Schengen, actuala conducere a aerogării să direcționeze primii pasageri de după aderarea formală prin terminalul lui Simirad, botezat premonitoriu „Schengen”. Spre deosebire de acesta, unii vor putea așadar apuca ziua în care va fi folosit, chiar și simbolic, pentru destinația lui inițială, nu doar pentru a lua „rata” de Otopeni. **SDC**

Rezerve

Sunt un copil comunist, am fost întotdeauna obsedat de rezerve. E unul din semnele prin care ne recunoaștem, între noi, o semi-traumă pe care ne încăpățânăm s-o considerăm o dovadă de precauție justificată, de „iconomie” – sau cel puțin mă încăpățânnez eu s-o văd așa. Ca să dau un lustru rațional neliniștii sâcâitor de iraționale care mă cuprinde când rămân fără rezerve. Indiferent ce fel de rezerve.

Mă simt neliniștit când scot din frigider ultima cutie de pateu sau desfac o pungă de zahăr și nu văd alături încă una, intactă, rezerva pentru momentul când cea din mâna mea se va termina. O singură pâine, începută – deci ca și mâncată –, îmi zgândăre neplăcut terminațiile nervoase, iar când scot din ambalaj un tub cu pastă de dinți, caut reflex din priviri celălalt

tub, rezerva ce trebuie să fie acolo, să-și aștepte rândul și să-mi liniștească sufletul. Când scriu cu stiloul, îl încarc cu inima ușoară din călimara de pe masă, fiindcă știu că în sertar zace de multă vreme, încă în ambalajul ei, o călimară intactă, fără de care cea începută nu s-ar putea consuma liniștită. Iar cafeaua... o, cu cafeaua nu-i de glumă: în dulăpiorul din bucătărie trebuie să fie mereu măcar două pungă sigilate de jumătate de kilogram, oricare gata să ia locul celei desfăcute acum o jumătate de oră.

Ulei, orez, făină, griș, sare, săpun, detergent, chiar și periută de dinți – toate trebuie să-și aibă perechea de rezervă. De când mama mi-a adus de la țară un butoiș cu brânză, stau mult mai liniștit decât înainte, când deschideam zilnic frigiderul, ca să văd cât mai durează până trebuie să tai prima bucățică din felia de rezervă – și,

RADU PAVEL GHEO ROMÂNII E DEȘTEPTI

evident, să cumpăr o altă rezervă.

Și totuși noi, atâția câți om fi, rămânem niște copii în fața înaintașilor noștri. Mă gândesc la bunicii care depozitau în cămară chintale de făină și zahăr, saci de cartofi și sare, butoaie cu varză, sute de borcane cu murături și compoturi, săpunuri ce ajungeau să supraviețuiască și lui Dej, și lui Ceaușescu, tablete de ciocolată care se întăreau ca piatra, dar nu erau niciodată înlocuite, ci suplimentate, fiindcă nu se știe niciodată când vine criza sau războiul și se golesc magazinele. Ce-i drept, ei, bunicii, au apucat cu adevărat ani de foamete. Pentru ei rezervele

erau o tehnică de supraviețuire. La limita patologicului, dar cum altfel se trăiește în România de aproape un secol?

Părinții noștri au fost, poate, mai relaxați, cel puțin până prin anii 1980. Dar tot găseai în orice casă sau apartament respectabil câteva kilograme de alimente uscate, făină, macaroane aproape întărite, nelipsitul zahăr, câteva sticle de ulei, biscuiți și altele asemenea, fiindcă trebuia să ai grijă, să fii prevăzător. Magazinele, cele care erau, stăteau mai mult cu rafturile goale și doar cei prevăzători, cei care știau să facă rezerve, puteau să doarmă liniștiți. Pe lângă asta, nu era rău să ai în casă, dacă îți permiteai, câteva săpunuri *luxoase* din Occident (Fa, Rexona – da, din cele care azi costă doi-trei lei), o cutie, două de cafea, niște pachete de țigări străine ori o sticlă de Johnny Walker sau Courvoisier, păstrate cu sfințenie pentru o ocazie, o mită la medic sau la milițian. Traiul decent însemna rezerve – așa am învățat noi.

Sigur, acum există supermarketuri și magazine nonstop, poți cumpăra aproape orice și aproape

oricând, de la doi pași de casă, așa că depozitarea unor stive de rezerve, de orice fel ar fi ele, pare stupidă. Și totuși... dacă ți se termină cafeaua în miez de noapte? Sau macaroanele? Dacă te bărbiești și tocmai atunci rămâi fără *aftershave*? Sau fără lame? (Sau fără apă?) De ce să n-ai acolo, în cămară, mica ta rezervă, așa cum aveau părinții și bunicii? Nu strică, nu deranjează pe nimeni și îți liniștește psihicul anxios, deformat de anii în care o ciocolată fină sau o ceașcă de cafea cu cafea (nu cu cicoare) era o sărbătoare.

Locuitorii Elveției, probabil țara cea mai sigură din Europa, sunt obligați prin lege să aibă un adăpost antiatomic în care, pe lista de obiecte absolut obligatorii, figurează și rezerve de alimente și lichide pentru câteva săptămâni (sau luni?). E o listă lungă, foarte elaborată și exactă, cum le șade bine elvețienilor. De când știu asta, mica mea obsesie nu îmi mai pare atât de caraghioasă. Sunt și eu un pic elvețian. Un elvețian ceaușist. S-ar putea să prindă bine în vremurile ce vin. **SDC**

Facturile și măturoiul politic

Premierul Nicolae Ciucă, întrebat fiind despre rocada premiilor din coaliție, spune că aceasta este mai puțin importantă și că altele sunt prioritățile guvernului. Rotativa ar urma să aibă loc în mai 2023, iar cel mai probabil locul lui Ciucă va fi preluat de Marcel Ciolacu. Ar fi lipsit de logică ca liderul stângii să lase altcuiva din partid frâiele guvernului, pentru că ar risca încet-încet să piardă puterea în interiorul PSD.

Iar atmosfera nu-i tocmai tovarășească în PSD, gruparea Stănescu-Firea fiind extrem de vigilentă la mutările lui Ciolacu.

Dar ce a spus în această săptămână premierul liberal Nicolae Ciucă?

„Această rocadă a premierilor face obiectul unei perspective care urmează să se întâmple peste șapte, opt luni de zile. Ca atare, până atunci dați-ne voie să ne ocupăm de problemele curente, care sunt foarte, foarte dificile”, a spus Ciucă.

Unii de prin zona PSD ar putea sări ca arși, pentru că declarația

șefului PNL poate fi interpretată în fel și chip. În realitate, rotativa se va produce, iar lucrul acesta este cunoscut și de cei de la vârful PSD. Surse din mediul politic, inclusiv din PNL, afirmă că liberalii nu-și permit forțarea unei crize politice de proporții, pentru că refuzul predării biroului de premier social-democraților ar echivala cu ruperea coaliției. Asta ar duce la instabilitate, la ieșirea grabnică a PSD din guvern, iar totul s-ar petrece cu un an înainte de alegeri. Pentru PSD ar fi muniție suplimentară în campaniile din 2024, iar PNL s-ar vedea cu spatele la zid, pentru că ar fi un dezastru să intre în alegeri cu un guvern minoritar.

Vor exista însă negocieri dure între cele două partide privind păstrarea unor portofolii. Rocada presupune și schimbări de titulari la ministere. Cu alte cuvinte, spre exemplu, Transporturile ar trece de la PSD la liberali, iar Fondurile Europene de la PNL la PSD.

Social-democrații îl vor în continuare pe Sorin Grindeanu la Transporturi, pentru că există destule proiecte de infrastructură

în lucru, iar 2024 ar putea fi momentul perfect pentru inaugurarea unor bucăți de autostradă.

Deocamdată, cele două partide mari aflate la guvernare, PNL și PSD, nu forțează lucrurile pe plan politic, însă au de traversat o iarnă dificilă. Nu e clar ce se va întâmpla cu facturile la energie, iar, dacă pentru consumatorii casnici sunt ceva asigurări în privința unui nivel acceptabil, pentru jucătorii din economie urmează luni complicate. Aeroportul Iași, spre exemplu, subordonat Consiliului Județean, are de achitat facturi de zece ori mai mari ca iarna trecută. O recunosc chiar liberalii, care cer insistent ca aeroporturile să intre pe lista beneficiarilor la energie.

Aeroportul este până la urmă o structură ce aparține de stat, așa că nu e cazul să-i plângem de

milă, pentru că se vor găsi soluții și în situația acumulării unor datorii. Cu alte cuvinte, aeroportul de la Iași nu se va închide.

Însă în zona economică lucrurile devin dramatice, pentru că facturile ridicate la utilități ar putea trimite în faliment mii de firme. Asta înseamnă șomaj, oameni nemulțumiți și implicit tensiuni sociale. De asta se tem și politicienii. Creșterea economică din acest an aproape că nu mai interesează pe nimeni câtă vreme inflația se menține la cote ridicate, iar creșterile salariale nu pot ține pasul cu galopul prețurilor.

Există speranța ca economia să nu o ia totuși la vale în condițiile în care, dacă suntem isteți, vom putea absorbi cam 4 la sută din PIB până la finele anului 2023.

Recesiunea bate așadar la ușă,

” Creșterea economică din acest an aproape că nu mai interesează pe nimeni câtă vreme inflația se menține la cote ridicate, iar creșterile salariale nu pot ține pasul cu galopul prețurilor. ”

FLORIN GHEȚU VAGONUL CU VORBE

iar PNL și PSD nu vor putea evita impactul cu realitatea economică dură care se anunță în această iarnă. De aici probabil și declarația prudentă a lui Nicolae Ciucă cu privire la îndepărtata rocadă a premierilor din primăvară. Mai e mult până atunci, iar o criză socială serioasă ar putea provoca convulsii politice pe măsură. Iar, în vremuri turburi și cu un an înainte de alegeri, politicienii nu vor mai fi în stare să ia decizii raționale. Se va merge pe pragmatism, iar dacă analizele interne vor arăta că e mai profitabil să renunți la guvernare, atunci PSD și PNL vor rupe lanțul de iubire și vor căuta să arunce povara dintr-o parte în alta. Ar fi cel mai prost scenariu pentru România ca, într-o perioadă cu crize suprapuse, să mai avem și o criză politică, în care actorii politici să fie preocupați de supraviețuirea politică și să nu le mai pese de guvernare. **SDC**

Confuzie, difuzie, perfuzie?

DUMITRU UNGUREANU

ROCKIN' BY MYSELF

Până la piesa numărul trei, intitulată *Ya Malak*, am plutit în detașare, plăcere și mulțumire, cumva neatent la muzică, ocupat să șterg lentila unui aparat foto. Numele Al-Qasar mi-era total necunoscut. Am bănuț că trebuie să fie ceva arăbesc, parcă-parcă îl zărisem scris pe undeva, legat de Egipt.

Din când în când ascult diverse muzici orientale, lăsându-mă legănat de languroasele melopei ca un beduin de fantasmale deșertului. Nu-mi hrănesc vreun talent euristic prin asta, îmi recunosc încă un defect șlefuit în lunga-mi leneveală. Iar melodiile albumului cu care debutează grupul multi-etnic, rezident în cartierul parizian Barbès, Al-Qasar – *Who Are We?* (2022, Glitterbeat Rec.), mi-au gădilat viciul.

Îndeosebi a doua, *Awal*. Chiar de la primele pasaje, m-am simțit prins cu arcanul parfumat, luat pe sus și tras în miezul unei confuzii ca un călător străin pe ușa unui harem ticsit de cadâne, însă neglijate de pidonnicul pașă, plecat aiurea. Ulterior, văzând videoclipul difuzat pe YouTube, m-am trezit precum personajul din nu știu care poveste depănată în cele 1.001 de nopți: aruncat afară după ce fusese folosit

în scopuri terapeutice de nesăbuitele femei. Ce distanță între ce visam eu și ce vor să comunice compozitorul Thomas Attar Bellier & regizorul Ryley Fogg! Textul deplânge dificultatea comunicării interumane din zilele noastre, iar eu am dovedit-o! (Măcar motociclista Samantha Ray, care străbate drumuri prin pustiu și dansează pe dunele de nisip ca o nălucă, ne place tuturor...)

Dar a venit *Ya Malak*. Începe cu bubuituri înfundate de percuție tipic arăbescă, executate conștiincios de Nicolas Derolin la darbuka, daf, bongos, bendir, shakers, saget, și Paul Void, la tobe clasice de rock. Peste ele se suprapun riffurile de saz și chitari electrice ale lui Bellier, subtil susținute de basul lui Guillaume Théoden, într-un mix alarmant ca preludiul uraganului de nisip. Partitura vocalistului Jaouad El Garouge (un marocan pe gustul femeilor delicate din Occident, bărbos și masiv, care mai cântă și la awtar, karkabou, thila, bendir, claves, caxixi, cowbell) nu iese în evidență din covorul melodiei. Până pe la minutul al doilea, când lansează o rafală de sunete icnite, asemănătoare cu unele produse de Jim Morrison în *The End*, devastatorul cântec de

revoltă selectat de Coppola pentru filmul *Apocalypse Now*. Din acel moment am lăsat lucrul ce-mi cheltuia timpul. Tocmai bine, pentru că pe la minutul cinci se aude recitând un solist inconfundabil: Jello Biafra, nervosul lider al trupei punk Dead Kennedys. Am privit neîncrezător spre difuzoare, de parcă în ele aș fi putut să zăresc figura agitului nemulțumit. Nu era, firește,

asa că am căutat amănunte pe infinitul internet. Sunt destule și am convingerea că le veți găsi ușor.

Thomas Attar Bellier nu putea face o alegere mai bună ca Jello Biafra ca să recite versurile poetului egiptean Ahmed Fouad Negm, considerat revoluționar nu doar pentru că este primul literat arab care a scris în dialect colocvial (parcă a fost declarat/ numit și

„ambasador al săracilor“?):

Who are they and who are we?

They are the princes and the Sultans

They are the ones with wealth and power

And we are the impoverished and deprived

Use your mind, guess...

Guess who is governing whom?

Bellier are în spatele-i fragil o carieră de multiplu instrumentist, inginer de sunet și compozitor desfășurată în Europa, SUA și Africa. El spune că muzica sa este precum ciocnirea continentelor, eveniment ce produce un zgomot magnific și teribil, difuzat intergalactic. Știu că în showbiz trebuie să șochezi ca să obții audiență. Ce-a realizat Al-Qasar pe acest album (trupa mai are un EP) se impune fără hărmălaie massmediatică. Fiindcă este o perfuzie de vigoare, necesară oboseitei muzici pop-rock. **SDC**

SEMNAL EDITORIAL

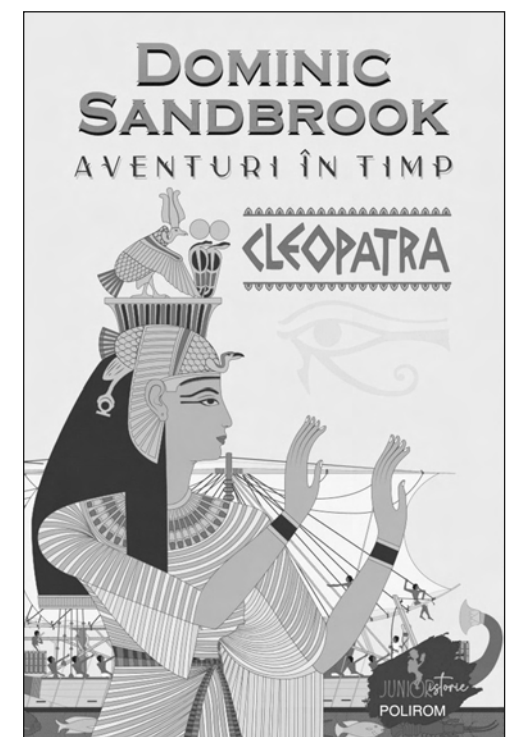
Dominic Sandbrook, Aventuri în timp. Cleopatra

- Ilustrații de Edward Bettison
- Traducere din limba engleză de Petru Iamandi
- Vârsta recomandată 10 +

Cleopatra a VII-a, ultima regină a Egiptului, a fost o femeie de o inteligență și un farmec cu totul deosebite, al cărei nume a devenit sinonim cu frumusețea și eleganța, curajul și ambiția. Se trăgea dintr-o familie de aventurieri macedoneni, veniți în Egipt odată cu Alexandru cel Mare, care întemeiaseră neobișnuita dinastie ptolemaică. A visat de mică la putere și glorie, iar când și-a învins fratele și sora pentru a deveni regină, a fost convinsă că

zeii îi hărăziseră o soartă măreață. Însă tot atunci, dincolo de mare se ridica o nouă putere. Destinul Cleopatrei s-a împletit de la bun început cu cel al Romei, pentru care bogata țară a Nilului era o pradă de mare preț. Printre adversarii și aliații reginei egiptene s-au numărat unii dintre cei mai faimoși conducători romani: Pompei, Iuliu Cezar, Marc Antoniu, Octavian Augustus... Deși romanii au ieșit învingători, iar povestea Cleopatrei s-a încheiat tragic, numele ei strălucește mai tare peste timp. După mai bine de două mii de ani, ea rămâne cea mai faimoasă femeie din istorie – o luptătoare, o conducătoare, o legendă.

Dominic Sandbrook este pasionat de istorie de când a citit cărțile pentru copii publicate de Ladybird. Ca istoric, a scris opt cărți pentru adulți. De asemenea, a prezentat mai multe documentare TV realizate de BBC, pe subiecte precum călătoriile în timp, invaziile extraterestre, filmele cu James Bond și poveștile cu Harry Potter. Cartea lui preferată este *Stăpânul inelelor*. Echipa sa de fotbal favorită este Wolverhampton Wanderers. Locuiește în Oxfordshire împreună cu soția și fiul său, Arthur. Arthur a fost cel care a avut ideea seriei *Aventuri în timp*, după o vizită a familiei la Muzeul Imperial al Războiului. Acum este consultant principal al cărților în ce privește bătăliile. **SDC**

FITPTI 2022 – Jurnal de *insider* (VI)

OLTIȚA CÎNTEC

DATUL ÎN SPECTACOL

Ducu are aproape trei ani. L-am cunoscut prin foaierul Teatrului Luceafărul, unde explora, însoțit de mama sa, fiecare colțișor. Se vedea cât e de curios și voia să descopere cât mai mult din ce îi ieșea în cale. Venise la spectacol, la SeedHeart (IndigoMoon Theatre Marea Britanie), era pentru prima oară la teatru. O adevărată experiență!

Contează enorm prima întâlnire cu ficțiunea teatrală, de ea depinde cât de frecvent ori cât de rar cineva mai trece ulterior pragul teatrului. Ca să vezi cum sunt unele întâmplări! Socializez puțin cu micul spectator și mama lui. Aflu de fratele mai mare, adolescent, care fusese cu o seară înainte singur, evident, la *Cel mai bun copil din lume*, cu Alina Șerban. Îi sugerez mamei să-l ia și

pe tată și să vină în cuplu să vizioneze un spectacol de seară. O văd că-i surâde ideea, le urez baftă și mă reîntorc la ale mele.

UN SPECTATOR CÂȘTIGAT

Nu peste mult timp, doar câteva ceasuri, ies să beau un ceai cu regizorul Botond Nagy și peste cine dau? Ducu, mama și fratele adolescent. Îi spun în glumă „Măi, Ducu, tu mă urmărești”. Am râs cu toții, mai puțin Ducu, e prea mic pentru glume de acest fel. Care, relatează mama, a rezistat cu bine acestei prime încercări într-ale teatrului. Îl întreb: „Mai vii la teatru?” și, sincer, cum sunt toți copiii, îmi răspunde cu un zâmbet până la urechi și din toată inima: „Da”.

Un spectator câștigat! Asta urmărește FITPTI, spectatorul tânăr din punct de vedere cultural, precum membrii acestei familii care, pe categorii de vârste biologice, vin și urmăresc puncte diverse din program.

În zilele de festival, modalitățile cele mai eficiente de comunicare sunt aplicațiile media de tipul WhatsApp ori Messenger. Și SMS-urile merg, adică orice variantă care nu presupune prea multe cuvinte și poate suporta amânări scurte până la formularea unui răspuns.

AM AVUT ÎN PUBLIC TINERI CU AUTISM

Sunt zile cu zeci spre sute de mesaje. Conținutul unuia dintre ele se referea la componența publicului. În cauză era un eveniment ce li se adresa tinerilor, așa fusese anunțat. Unul dintre artiști vrea să afle, inocent, dacă în sală vor fi preponderent tineri ori preponderant maturi? Rămân perplexă: biletele se vând online, nu avem de unde să știm componența publicului. Îi scriu asta. Revine cu „pentru noi ar fi important să știm”. Zău că nu înțeleg care ar fi diferența. Reiau răspunsul inițial, nu am altă abordare. Important e că seara a fost animată, foarte reușită!

Am avut și anul trecut un spectacol (o variantă online atunci, întrucât era pandemie) accesibilizat pentru persoane cu deficiențe de auz, care traducea în limbajul semnelor vorbirea actrițelor. Anul acesta ne-am extins și mai mult către persoane atipice, inserând în calendarul FITPTI singurul spectacol teatral din România complet accesibilizat pentru toate categoriile de persoane cu dizabilități. Am avut în public tineri cu autism, persoane cu deficiențe de auz și vedere, cu probleme locomotorii.

BUCURIA CELOR DIN SALĂ

Deși materia primă a profesiei mele sunt cuvintele, nu cred să găsesc acum vorbe potrivite pentru a descrie bucuria celor din sală și a însoțitorilor lor. Sunt categorii de public vulnerabil, la care prea puțină lume se gândește, iar spectacolul *Închide ochii și ai să vezi mai bine* (Asociația de dezvoltare personală Grigore Popa București) umple perfect acest gol.

Și tot atâta bucurie a adus Puppet Street Band din Italia celor de la Secția Oncologie a Spitalului

Clinic pentru Copii Sf. Maria. L-au urmărit copii, mame și cadre medicale printre stative cu perfuzii, iar fețele marcate de paloarea bolii s-au înseninat vreme de câteva minute cât a durat reprezentarea. O să mai facem asemenea bucurii!

Jurnalul meu de *insider* vă poartă în culisele organizării FITPTI. Care nu sunt cu nimic mai prejos, credeți-mă, decât fața văzută de public a festivalului. Sunt o grămadă pe care încă nu pot să le fac publice, dar le scriu și, peste niște ani, le dezvălui și pe acelea. Sunt prea suculente pentru a le ține secret. **SDC**

ION BARBU

PINACOTECA DIN PETRILA

DE LA VIS LA CRUDA REALITATE. FITPTI 2022

Un iureș emoțional necesar

Ediția din 2022 a Festivalului Internațional de Teatru pentru Publicul Tânăr Iași (FITPTI) este greu de descris în câteva cuvinte. Război, moarte, copilărie, durere, bucurie, dans, adolescență și maturizare, relațiile de cuplu în societatea

contemporană, maternitate, toate s-au împletit și s-au despletit pentru a le aminti spectatorilor cât de vii pot fi, dacă se lasă să simtă, să viseze, să își conștientizeze și să își vindece rănilor, să problematizeze și să caute răspunsuri.

RAMONA IACOBUȚE

Spectacolele selectate pentru seriile festivalului au emoționat și au pus pe gânduri, dar au îndemnat și la reacții imediate, prin aducerea publicului pe scenă și prin discuții post spectacol.

Pe de altă parte, în diminețile și amiezile de toamnă, copiii au alergat pe iarba din jurul Teatrului Luceafărul după dragonul Onil, i-au cunoscut obiceiurile și au aflat cu mirare că nu este un dragon ca toți ceilalți, ci unul care reciclează, au urmărit-o pe străzile din centrul orașului pe gorila uriașă King și au putut manevra cu propriile mâini păpușile pe care le-au văzut în acțiune în poveștile spuse de artiștii păpușari, cu o curiozitate greu de ținut în frâu, în spectacole care le-a testat imaginația. *Mister Banana*, *Frumoasa din Pădurea Adormită*, *Pălăria buclucașă*, *Viață de chibrit*, *SeedHeart*, *Alamors* sunt doar câteva dintre performance-urile care li s-au adresat copiilor pentru a-i invita într-o lume de povești în care să se simtă liberi și curtați de bucurie, de râsete și personaje nonconformiste.

ORIGINALITATE, MINIMALISM VIZUAL ȘI JUNGLĂ EMOȚIONALĂ

Dacă în primele zile de FITPTI maternitatea și războiul, iubirea ca salvare într-o lume dominată de conflict și-au găsit căi de transpunere artistică în spectacole regizate pentru spații independente, în partea a doua a festivalului toată aceste teme și-au adus întăriri.

Astfel, un spectacol tulburător s-a jucat într-o seară de miercuri, în sala mare a Teatrului Luceafărul: *Întoarcerea acasă*, în

regia lui Botond Nagy, după textul *Recviem* al dramaturgului Matei Vișniec. Botond Nagy a lucrat cu actorii Teatrului „Matei Vișniec” din Suceava pentru a aborda tema războiului și a morții dintr-o altă perspectivă, cea a morților. Morții și felul în care alegem să îi tratăm, să îi petrecem dincolo vorbesc despre noi, cei încă vii. Cu senzația asta rămâi după ce vezi acest spectacol care te răvășește în cele mai ascunse locuri ale sufletului și ale memoriei afective.

După ce a schimbat rând pe rând decoruri, așa cum mi-a mărturisit într-o discuție, Nagy a ales simplitatea și puterea de semnificație a obiectelor de strictă necesitate, a gesturilor încărcate de emoții și a minimalismului vizual. O lopată cu pietriș aruncată peste morți, de exemplu, nu mai are nevoie de nici un decor, ritmul în care acele pietre cad și sunetul pe care îl fac acumulează toate bocețele și toată durerea celor dragi și le eliberează în lume. Intrând ca o mână fină în mânușa teatrului postdramatic, *Întoarcerea acasă* are în structura sa și proiecții video, și songuri, și numere coregrafice, și ieșiri din text. Dar, mai mult decât orice, are emoție.

În jocul scenic al actorilor foarte bine ancorați în rolurile

atribuite se amestecă elemente din ritualurile militare, cu elemente din ritualurile de înmormântare pentru a scoate la suprafață textul, cu toate semnificațiile și trimiterele sale. Originalitatea pe care tânărul regizor o imprimă adaptării sale scenice se reflectă atât în structura intimă a personajelor lui Vișniec, cât și în ieșirile din textul dramatic propriu-zis. Nagy imaginează trei personaje, Stalin, Lenin și Troțki, pe care le transformă în rapperi. Ritmurile muzicii underground pe care cântă și se mișcă Stalin, Lenin și Troțki mușcă cu dinții din durere și îi fac loc răsului, pentru a declanșa procesul de înțelegere și vindecare.

Jocurile de lumini și umbre, lascivitatea morții, cântecele de jale, mișcările de zombie, ronțăitul de pufuleți ca o ultimă trimitere spre plăcerile copilăriei, toate acestea sunt proiectate în *Întoarcerea acasă* pe granița dintre istorie și memorie, dintre destin individual și destin colectiv. Cu toții ne întrebăm ce se întâmplă cu morții noștri, fie ei eroi de război sau cetățeni răpuși de boală, de greutate, de bătrânețe. Tocmai de aceea, banii de pe ochii mortului, coroana, lopata cu pietriș aruncat în groapă nu sunt doar ale

personajelor imaginate de Vișniec și strunite de Nagy, ci sunt și ale morților pe care fiecare dintre noi i-am plâns de-a lungul timpului.

ÎNCĂLZIREA GLOBALĂ ȘI ÎNGHEȚUL SUFLETELOR

Viața ne e un zâmbet, o încrunțare, o fotografie în care nu ne-am găsit locul și am ieși cu ochii închiși, o strângere de mână frântă de graba de a pierde timpul cu nimicuri, un dulap plin cu haine printre care ne foșnesc zilele ca frunzele de toamnă căzute pe pământul umed, o cutie cu bijuterii cu patină, pe care dacă cineva le-ar curăța ar da de straturi peste straturi de plăceri vinovate și bucurii mărunte, o foaie cu scris de mână stropită cu cafea al cărei miros aduce a veșnicie și a răgaz, o bibliotecă cu știați că-uri la care ai acces fără să plătești, o noapte albă nesfârșită în care ne-am luptat cu propriile frici, un răsărit la malul mării cu gust de orice e posibil, urmat de un apus sfâșietor de frumos pe care îl alegem ca fundal pentru acceptare, o cauză în care am crezut până ne-am lăsat răpuși de ostilitatea celorlalți, o colecție de împreună pusă vraisește peste una de însingurări. Două dintre spectacolele programate în

a doua parte a Festivalului Internațional de Teatru pentru Publicul Tânăr Iași au pus degetul apăsător pe destin, pe fatalitate și acceptare, pe lupta pentru cauze pierdute și pe pasiune, pe alegeri: *Verde tăiat* și *497 spectacol de dans/performance*.

Verde tăiat, regizat de Adina Lazăr, este un spectacol al Asociației ProTeatru Zalău inspirat din fapte reale, o punere în scenă care vorbește despre corupție, despre politică făcută pentru bani și influență, despre destine distruse din ambiția unora de a se îmbogăți, despre defrișările ilegale și felul în care acestea afectează viața micilor comunități. Cu un text foarte bine scris, susținut de proiecțiile video, *Verde tăiat* spune povestea unei femei din Maramureș care și-a pierdut soțul, angajat la ocolul silvic din zonă, ucis în timp ce încerca să oprească un transport ilegal de lemne. Aceasta, împreună cu un procuror tânăr trimis din București, încearcă să reconstituie zilele de dinainte de crimă, pentru a înțelege ce s-a întâmplat și a găsi vinovații.

Povestea personală, durerea unei mame și soții rămasă singură să își crească copilașii se împletește cu povestea unei comunități supusă de corupție. Un primar cu relații la nivel central reușește să îngroape toate cele întâmplate și să lase suferința unei familii să se spulbere în vânt, ca o pungă de plastic de care nimeni nu mai are nevoie. *Verde tăiat* se agață ca o liană pe tipologii comportamentale, pe destine conturate în profunzime atât de limbajul verbal, cât și de cel nonverbal, pe caricaturi umane, pe fatalism și pe mizeria umană, pe nepăsare și resemnare. Actorii Florin Suciu, Irina Sibef, Răzvan Bănuț, Emanuel Cifor reușesc un tur de forță, răscolesc tristețea și râsul ironic

și autoironic, iau asupra lor povești pe care le descarcă pe scenă pentru a stârni reacții și a îndemna la acțiune în viața reală, în situații similare.

497 spectacol de dans/ performance îi aduce pe scenă pe dansatorii Harmati Patrik, László Richárd, Móricz Bence, Varga József pentru a spune povestea a patru muzicieni și dansatori din Buzău, care în 1908, sub conducerea lui Dumitru Dan, s-au înscris la concursul mondial de drumeție lansat de Touring Club de France. Spectatorii află, pe ritmuri de dans, cum au învățat cei patru cântece și dansuri populare românești și cum au început să cânte la instrumente muzicale pentru a-și câștiga existența, pe parcursul drumului lor. Astfel, călătoria, care a început în 1910 și a durat mai bine de zece ani, le-a fost acompaniată de muzică din tezaurul folcloric românesc. De asemenea, curajoșii călători au purtat costume populare românești și au folosit 497 de perechi de opinci. Performance-ul finanțat de Asociația „Tabán Néptánc Egyesület”, guvernul Ungariei, Compania de Teatru „Aradi

Kamaraszház”, Programul Csoóri Sándor, Programul Halmos Béla, Autoritatea Administrativă a Minorității Române din cadrul Municipiului Békéscsaba este unul plin de culoare, de inventivitate și se joacă cu emoțiile, folosindu-se atât de corp, cât și de acuarelele furate parcă din atelierul unui pictor.

497 spectacol de dans/ performance este un maraton în care mișcările coregrafice se amestecă cu atmosfera de horă a satului, purtând audiența prin obiective emoționale cât se poate de atrăgătoare, de-a dreptul hipnotizante. De la tristețe la bucurie, de la exuberanță la deznădejde se scrie prin dans povestea unor temerari dintr-un alt secol și se conturează coaja unor destine asumate și împlinite.

RĂSUL NE VA ELIBERA DE NOI ÎNȘINE

Ultimele două seri de festival au făcut loc și râsului vindecător care a fost vedeta spectacolelor *O scrisoare pierdută în concert* și *Tzuki și tati*.

Spectacol gândit de Ada Milea, parte a proiectului său de

reinterpretare a pieselor lui Caragiale, *O scrisoare pierdută în concert* spune pe acorduri muzicale cunoscuta poveste a scrisorii de amor pierdută în plină campanie electorală. Ștefan Tipătescu și Pristanda, Nae Cațavencu, Trahanache, Zoe, Farfuridi, Brânzovenescu se folosesc de instrumentele muzicale pentru a jongla cu umorul de situație și de limbaj și pentru a aduce în prezent păniile lor. Umorul lui Caragiale țâșnește în spectacolul Adei Milea pe ritmuri de chitară electrică sau de tobe. Cațavencu este proprietar de televiziune, iar scrisoarea pierdută se metamorfozează în fotografii indecente cu Zoe Trahanache și Ștefan Tipătescu. Un lucru este cert, pe limba lui Caragiale sau pe acordurile muzicii compuse de Ada Milea, patriotismul găunos, ipocrizia, interesele personale puse mai presus de cele ale comunității în politică autohtonă rămân la fel de actuale. Însă hazul de necaz pare mult mai savuros.

Florin Piersic Jr. este o prezență constantă la FITPTI, de câțiva ani, și face săli pline cu spectacolele sale. Nici anul acesta nu a dat greș, mai ales că l-a avut alături pe Marius Bodochi, un alt actor cu notorietate, îndrăgit de public. *Tzuki și tati* este un spectacol de Florin Piersic Jr., un tur de forță pe parcursul căruia cei doi actori modelează umorul pe modelul personalităților lor artistice, o comedie care se potrivește perfect unei serii de duminică. Piersic Jr. dovedește o dată în plus că stăpânește bine arta dialogului scenic și propune un text în care și previzibilul devine simpatic. Doi actori talentați, carismatici, versatili, o bancă pe o scenă eliberată de povara decorurilor, un

text bine scris. Unele spectacole nu au nevoie de mai mult pentru a deveni memorabile.

Un mix de stări și de abordări scenice, FITPTI 2022 a lăsat în urma sa ecoul aplauzelor în sălile

de spectacol și amintiri de colecție în memoria afectivă a pasionaților de teatru, iar conflictul, confruntarea și-au găsit în artele spectacolului un spațiu generos de decantare. **SDC**

festivalul
internacional
de literatură
și traducere
iași

filit-iasi.ro

19-23 octombrie 2022

Muzeul Național al Literaturii Române Iași

Proiect finanțat de Consiliul Județean Iași prin Muzeul Național al Literaturii Române Iași

Eveniment organizat sub înaltul Patronaj al Reprezentanței Comisiei Europene

Lansare de carte la Librăria „Orest Tafrali”: Elena Bondor, Ioan Petru Culianu. Bibliografie

Vineri, 21 octombrie, ora 16.30, la Librăria „Orest Tafrali” (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, corp A, parter), va avea loc lansarea volumelor *Ioan Petru Culianu. Bibliografie. 1. Opera și Ioan Petru Culianu. Bibliografie. 2. Receptarea operei* de Elena Bondor, apărute de curând la Polirom în colecția „Biblioteca Ioan Petru Culianu”.

Vor vorbi, alături de autoare: Liviu Antonesei, Sorin Antohi, Ioan Milică, Emanuela Stoleriu

DESPRE CARTE

Cu o prefață de Sorin Antohi și o biografie de Tereza Culianu-Petrescu

„Am bucuria și onoarea de a prezenta o apariție editorială ieșită din comun: Elena Bondor

ne dă o monumentală bibliografie Culianu de peste o mie de pagini, distribuite în două volume – volumul I, *Opera*, și volumul II, *Receptarea operei* –, îndeplinind o datorie memorială publică și oferindu-ne un instrument de lucru indispensabil. Cele două volume,

de dimensiuni egale, integrează, corectează (când este cazul) și completează, potrivit normelor și uzanțelor profesionale, numeroasele bibliografii anterioare, de întinderi și pe criterii diverse, incluse în cărțile, studiile și articolele publicate de/ despre marele savant și scriitor, precum și, după o minuțioasă verificare, referințele din cataloage și biblioteci și din tot felul de alte baze de date, cele mai multe accesibile online. Pe lângă standardizarea și organizarea celor aproape 3.500 de intrări, lucrarea include prețioase informații de conținut, excerpte și trimiteri, prezentarea analitică a volumelor și analiza comparativă a edițiilor Nemira și Polirom, extinzând astfel descrierea către cercetare. Simpla parcurgere a cuprinsului, cu numărul său uimitor de intrări, produce o impresie copleșitoare: opera lui Culianu a fost scrisă sau tradusă și a apărut sau a circulat în manuscris deocamdată în cel puțin 20 de limbi

din numeroase țări, cam pe toate continentele locuite.” (Sorin Antohi)

ELENA BONDOR este licențiată și doctor în filosofie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. A absolvit studii aprofundate de logică și hermeneutică la aceeași universitate și studii postuniversitare de bibliologie și știința informării la Universitatea din București. Lucrează la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” Iași. Cărți publicate: *Ștefan Lupașcu în perspectiva logicii „dialectice”* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2005) și *Adrien Le Corbeau – biobibliografie* (Iași, Editura Fundației AXIS, 2006). Este coautoare a mai multor lucrări din domeniul bibliologiei/bibliografiei și a volumului *Istoria presei din România în date. Enciclopedie cronologică* (coord. Marian Petcu, Iași, Editura Polirom, 2012). A colaborat cu studii la mai multe volume colective, printre care: *Istoria logicii românești* (coord.

Alexandru Surdu și Dragoș Popescu, Academia Română, Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, București, Editura Tehnică, 2006); *Jurnalismul – o preocupare a elitei. Studii și cercetări de istoria presei* (coord. Răduț Bîlbîie, Florin Șperlea și Mihaela Teodor, București, Editura Tritonic, 2013); *Debates on Globalization: Approaching National Identity through Intercultural Dialogue. Studies and Articles* (coord. Iulian Boldea, Târgu Mureș, „ARHIPELAG XXI” Press, 2015); *Tradiții ale presei religioase din România* (coord. Carmen Țăgșorean și Ilie Rad, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2017); *Istoria și cenzura scrisului istoric. Studii în onoarea profesorului Ion Zănea* (coord. Gabriel Moisa, Sorin Șipoș, Ménesi Beăta, Editura Universității din Oradea, 2018); *Mediamorfoze V. Reflectare, (de)formare și fake-news în spațiul mediatic și cultural* (coord. Cătălin Negoită, București, Editura Tritonic, 2020). **SDC**

SEMNAL EDITORIAL

Albert Camus, *Jurnale de călătorie*

Premiul Nobel pentru Literatură 1957
 Traducere din limba franceză și note de Marina Vazaca

„În 1946, Albert Camus a întreprins o călătorie de trei luni în Statele Unite ale Americii (New York, Philadelphia, Washington) și Canada (Québec), iar în 1949 a petrecut alte trei luni în America de Sud (Brazilia, Argentina, Uruguay, Chile). Au fost două turnee de conferințe foarte obositoare, cu deosebirea că în cea de-a doua călătorie, fiind deja un scriitor de certă notorietate (*Ciuma* apăruse în

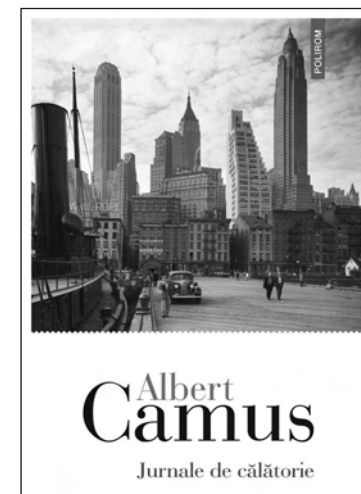
1947), Camus a fost solicitat suplimentar, iar starea proastă de sănătate l-a făcut să resimtă mai acut oboseala și să suporte mai greu trasarea fizică și psihică. Notațiile cu caracter foarte personal trădează această stare.” (Marina Vazaca)

„Manhattan. Uneori, peste *skyscrapers*, prin sute de mii de ziduri înalte, țipătul unui remorcher te ajunge noaptea în insomnie și-ți amintește că pustiul ăsta de fier și de ciment este o insulă. Individul din Holland Tunnel la New York sau cel din Summer Tunnel la Boston. Cât e ziua de lungă, de la înălțimea unei pasarele, numără

mașinile care trec neîncetat, într-un vacarm asurzitor, de-a lungul unui tunel luminat strident și prea lung ca să-i vadă vreuna dintre ieșiri. Este un erou de roman modern. [...] Ploaie peste New York. Curge neistovită printre cuburile înalte de ciment. Sentiment bizar de însingurare în taxiul ale cărui ștergătoare rapide și monotone baleiază o apă înnoită neîncetat. Impresia că așa fi prins în capcana acestui oraș și că așa putea să mă eliberez de blocurile care mă înconjoară și să fug ceasuri în șir fără să găsesc nimic altceva decât mereu alte închisori de ciment, fără speranța vreunei

coline, a vreunui copac adevărat sau a vreunui chip răvășit.” (Albert Camus)

ALBERT CAMUS (1913-1960), romancier, dramaturg și filosof francez născut în Algeria, a absolvit Universitatea din Alger și a fost câțiva ani jurnalist la „Alger républicain”. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost membru al Rezistenței Franceze și editor al publicației clandestine „Combat”. După război a colaborat la publicații prestigioase din Franța, fiind una dintre vocile influente ale stângii democratice. Tot în această

periodă a publicat o serie de romane și eseuri filosofice care au încă un mare impact, printre care *Străinul* (1942), *Mitul lui Sisif* (1942), *Ciuma* (1947), *Căderea* (1956), *Exilul și împărăția* (1957). Ca o recunoaștere a valorii și viziunii sale inovatoare, Camus a primit în 1957, la doar 44 de ani, Premiul Nobel pentru Literatură. **SDC**

FILARMONICA „MOLDOVA” 80. DESCHIDERA STAGIUNII 2022-2023

Cronică de concert

CĂTĂLIN SAVA

RUBATO

Filarmonica „Moldova” Iași a deschis stagiunea 2022-2023 cu un vocal-simfonic extraordinar Ludwig van Beethoven. Concertul care a celebrat cei 80 de ani de la înființarea instituției a fost dirijat de maestrul Cristian Mandeal și s-a bucurat de prezența solistică a violonistului Liviu Prunaru, concertmaestru al Concertgebouw Amsterdam. Programul beethovenian a pus în valoare orchestra și corul Filarmonicii „Moldova” prin *Simfonia a IX-a*, cu *Odă bucuriei*, partitură pe care compozitorul german a notat: „Lume, îți cunoști creatorul? Caută-l în ceruri, El trebuie să locuiască deasupra stelelor.”

„Deschiderea unei stagiuni e un moment zero, unul foarte important pentru fiecare muzician”, a declarat pentru TVR Iași violonistul Șerban Mereuță, directorul artistic al Filarmonicii „Moldova” și membru al cvartetului ieșean Ad Libitum. La conferința de presă premergătoare acestui concert inaugural, chiar managerul Bujor Prelipcean sublinia importanța unui concert inaugural pentru ceea ce înseamnă parcursul unei stagiuni.

Iar Cristian Mandeal, cel mai important dirijor român al momentului, a fost șeful de orchestră ideal pentru aniversarea stagiunii cu numărul 80 la Iași: muzicianul cu o experiență impresionantă e legat sufletește de ansamblul filarmonic ieșean, pe care l-a condus pentru prima oară în octombrie 1981, acum mai bine de 40 de ani.

PROMISIUNI DE RENOVARE

Concertul a debutat, cum era de așteptat, cu discursuri, unul scurt și la obiect, dar amar, al viorii I a Vocesului. Pentru directorul așezământului filarmonic din Iași, care a mulțumit Teatrului Național „Vasile Alecsandri” pentru sala oferită la deschidere, renovarea

sălii de concerte a Filarmonicii din sediul vechi rămâne un *finis coronat opus*. Un deziderat principal.

E trist cum un om care s-a acoperit de glorie pe marile scene ale lumii nu găsește înțelegere acasă, în orașul căruia cvartetul Voces i-a adus atâta glorie. „Aniversarea celor optzeci de ani”, a spus Bujor Prelipcean, „este un prilej de sărbătoare pentru muzicieni, pentru melomani și iubitorii de artă, dar și pentru orașul Iași”. Iar speechul lui Mihai Chirica a stârnit rumoare. Primarul municipiului Iași a declarat că în șase luni vor începe lucrările de renovare a sălii Filarmonicii, o clădire emblematică a urbei, una cu o acustică inegalabilă. Pe 3 martie 2023 îi voi solicita un interviu domnului primar.

BUCURIA OAMENILOR NU POATE FI OPRITĂ

Prima parte a concertului inaugural din seara de 7 octombrie 2022 a cuprins două lucrări simfonice beethoveniene, *uvertura Creaturilor lui Prometeu*, op. 43, care mi-a reamintit cât de bine pot suna cordarii simfonicului ieșean. Vervă și dăruire, cu o frazare jubilară sub bagheta atentă a maestrului Cristian Mandeal, concentrat și extrem de serios, ca întotdeauna.

Pentru *Concertul pentru vioară în re major*, op. 61 publicul din sala plină a Teatrului Național l-a primit cu ovații pe Liviu Prunaru, un muzician foarte iubit la Iași. Concertmaestru al Concertgebouw Amsterdam, unul dintre cei mai buni din lume la ora actuală, e un răsfățat al aplauzelor la Iași. În lunga introducere orchestrală din *Allegro ma non troppo* a părții I nu se poate abține să nu susțină orchestra, pe concertmaestru ieșean Andrei Chirilă. E meseria lui, iar muzica lui Beethoven e pur și simplu cuceritoare. Cantilena solistică a viorii pornește firav, sala teatrului „Vasile Alecsandri” nu e făcută pentru simfonice, dar tehnica și experiența solistului își spun cuvântul.

Cristian Mandeal știe ce și cât să ceară de la orchestră. La cadență,

una dintre cele mai dificile scrise pentru acest concert de Joseph Joachim, toată lumea e cucerită: coarde duble, transformări polifonice și variaționale ale temei par o joacă de copil în mâinile lui Liviu Prunaru. Lumea aplaudă, așa e, nu se aplaudă între părțile unui concert, dar bucuria oamenilor nu poate fi oprită. Iar dacă unii dintre ei nu știu regula asta nu e nici o tragedie.

Larghettoul median e o poezie: violonistul știe să pună exact vârful acela de *dolcissimo* care oprește respirația. Dacă nu ar suna și telefoanele mobile în sală ar fi mult mai bine. Finalul e impetuos, dar bine dozat. Mandeal e un dirijor prea experimentat ca să cadă în efuziuni viteziste, cascada de aplauze finale și cele patru chemări la rampă sunt răsplătite cu un Bach dumnezeiesc. Pe chiar respirația inițială a bisului, violonistul trebuie să aștepte finalul unei melodii cu accente exotice de Hawaii. Se râde în sală, Liviu Prunaru zâmbește. Iașul are un public bun, în ciuda telefoanelor uitate pe tare.

UNUL DINTRE CELE MAI BUNE ANSAMBLURI SIMFONICE

După pauză, *Simfonia a IX-a în re minor*, op. 125 e un alt deliciu, unul mult așteptat, deși de câteva stagiuni deschiderea cu *Odă bucuriei* a devenit specialitatea casei. Tempoul primului *allegro* pare sufocant, dar Cristian Mandeal știe bine ce face. A repetat centimetrul cu centimetrul această partitură la Iași. Câtă nevoie aveam de o așa interpretare, după potpuriurile cu Ceikovski-Strauss din pandemie și mai ales liniștea apăsătoare care a închis sălile!

Scherzo: molto vivace – presto e o adevărată cavalcadă, orchestra se simte magnific cu experimentatul dirijor la pupitru. Plăcerea asta nebună de a cânta îmi reamintește că orchestra care aniversează cu acest concert a optzecea stagiune era numită *orchestra super* și *Stradivariusul lui Baci*. În afara conjugărilor, orchestra Filarmonicii Moldova din Iași este astăzi unul dintre cele mai bune ansambluri simfonice în România de astăzi. *Adagio*

molto e cantabile e paradisiac, deși tempoul nu e cel obișnuit, iar faimosul final coral e apoteotic.

Corul „Gavril Musicescu”, pregătit pentru acest debut de stagiune de Consuela Radu-Țaga, sună minunat. Și la capitolul vocal Iașul are cu ce se mândri. *Bravo, tutti!* Și soliștii Diana Țugui, Antonela Bârnat, Florin Guzgă, Sandor Balla au fost la înălțime, cu ușoare asperități de volum pe cvartet, dar publicul a știut să-i răsplătească cum se cuvine. *O Freunde, nicht diese Töne!* Un concert de ținut minte și de povestit nepoților.

Felicitări, Filarmonica Moldova, pentru concertul de deschidere a stagiunii! La mulți ani! Să vă întoarceți cât mai repede în sala voastră! Iar cei 80 de ani de la concertul dirijat de George Enescu pe aceeași scenă a Naționalului ieșean, pe 9 octombrie 1942, ne aduc în actualitate emblematicele cuvinte ale acestuia, înscrise pe frontispiciul Filarmonicii: „UREZ FILARMONICII «MOLDOVA» SĂ TRĂIASCĂ VEACURI PENTRU A-ȘI ÎNDEPLINI PREA FRUMOASA MISIUNE CE ÎI ESTE ÎNCREDINȚATĂ”. **SDC**

Armand Goșu – Putin, obsesia imperiului

„Suplimentul de cultură” vă prezintă în avanpremieră un fragment din volumul *Putin, obsesia imperiului*, de Armand Goșu, cu ilustrații de Dan Perjovschi, care va apărea în curând la Editura Polirom.

– FRAGMENT –

Propagandă și manipulare – strategia militară a Rusiei

Chiar oameni competenți, cu o solidă carieră de experți în chestiuni legate de Rusia, au fost surprinși de agresivitatea mass-mediei moscovite din ultimul an și n-au putut s-o explice în mod convingător. În spațiul public, acest subiect se dezbate de câteva luni. Parlamentul European, Congresul american, diverse cancelarii occidentale au recomandat adoptarea unor măsuri care să contracareze efectele produse de mass-media rusească. Președintele Obama a promis pentru 2016 bani mai mulți din bugetul destinat apărării pentru a combate propaganda rusească în Ucraina și Republica Moldova.

Caracteristicile propagandei rusești sunt următoarele: provocarea unor emoții foarte puternice, agresivitatea și ruperea dramatică de realitate. Televiziunile rusești,

cu foarte puține excepții, creează o realitate tot mai complicată, imprevizibilă, „generează spaime, ducându-i pe oameni în pragul haosului și al panicii”. Odată creat, stresul uriaș avariază mecanismele gândirii raționale, oamenii sunt împinși în mulțime, unde acționează instinctele arhaice declanșate de cele mai simple emoții.

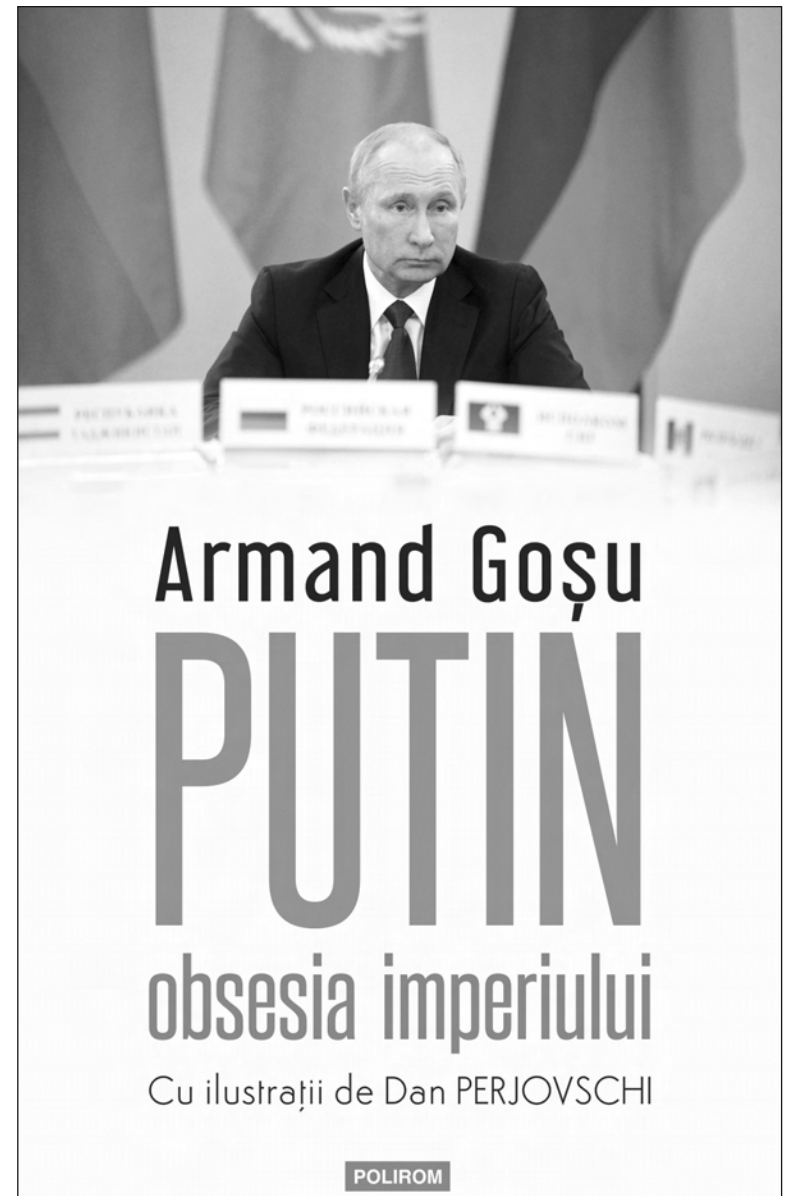
Fețele acestei propagande pot fi de-a dreptul hidoase. Cel mai recent exemplu: în timpul marșului de comemorare a lui Boris Nemțov de la 1 martie, pe forumurile celor trei site-uri care au transmis în direct evenimentul, fostul lider al opoziției era făcut când agent CIA care pregătea o „revoluție colorată” la Moscova, când homosexual, când trădător în slujba Kievului.

În Rusia, cine nu este cu Kremlinul, cine-l critică pe Putin sau măcar se îndoiește de justiția politicii lui este considerat trădător și dușman. Împotriva acestor foarte puțini care îndrăznesc să formuleze minime rezerve față de politica oficială s-a format recent, cu binecuvântarea puterii, mișcarea Anti-Maidan, cu obiectivul precis de a combate orice opoziție, de a stârpi cea mai mică îndoială în înțelepciunea lui Putin. Anti-Maidan luptă împotriva „coloanei a cincea”, împotriva dușmanului din interior. În ultimul an însă, mașina de propagandă controlată de Kremlin a acordat mai multă atenție dușmanului din afară. Aici, principalul inamic sunt Statele Unite ale Americii, care vor să conducă singure lumea, să le impună în mod abuziv altor țări propria voință, deși nimic nu le îndreptățește la aceasta, de vreme ce Războiul Rece s-a încheiat cu un scor nul, prin destrămarea de

bunăvoie și nesilită de nimeni a Uniunii Sovietice. Obama nu vrea să discute cu Putin, nu respectă interesele Rusiei, pe care o tratează cu dispreț, ca pe o putere de mâna a doua. În această etapă însă, Washingtonul nu acționează pe față împotriva intereselor Moscovei, ci prin intermediul Kievului, unde au ajuns la putere, în urma unui Maidan regizat de CIA, politicieni care vor să închine Ucraina Occidentului în general, Statelor Unite în particular. Într-un trecut nu foarte îndepărtat însă, propaganda oficială spunea că Ucraina este țară-soră, poporul ucrainean este popor-frate, iar ucrainenii și rușii împart nu doar istoria mai veche (și unii, și alții se revendică de la Rusia kieveană), grupul etnic (slavii de est) și lingvistic (limbile slave), ci și religia ortodoxă, tradițiile Bizanțului, valorile civilizației eurasiatice și nu și-ar putea concepe viitorul decât împreună, unii alături de alții. Asta, până acum un deceniu, la Revoluția Portocalie, când, pentru prima dată, rușii au înțeles că frații ucraineni pot să aibă o perspectivă proprie, alta decât a Kremlinului, față de evoluția lor politică.

Criza internă de la sfârșitul anului 2013, care a luat o neașteptată turnură prin demisia și fuga lui Viktor Ianukovici, a oferit Rusiei pretextul de a ocupa și de a anexa Crimeea. Dintr-odată, la televiziunile moscovite, manifestații de pe Maidan devin fasciști, urmașii naționalistului Bandera, extremiști de dreapta, autori ai unei lovituri de stat orchestrate de CIA, teroriști, antisemiți etc.

Pe măsură ce luptele se extind în Donbass, propaganda Kremlinului devine tot mai agresivă.

Reporterii prezintă copii mutilați, fete violatate, bătrâni umiliți, zeci de trupuri însângerate, case arzând – secvențe copleșitoare, care stârnesc sentimente puternice. Se dovedește însă că imaginile care însoțesc relațiile sunt din alte războaie sau, pur și simplu, sunt culese de pe internet. Băiețelul însângerat arătat la televizor și prezentat în „Komsomolskaia pravda” nu este din Slaviansk, ci din spitalul sirian Alhuria. Tot din Siria este și copilul de trei ani arătat la televiziunea Canal 1 în iulie 2014. Băiețelul de trei ani crucificat – oare ce poate stârni o emoție mai mare?! Într-un material despre criza umanitară din Ucraina, agenția de stat Ria Novosti vorbește despre sute de cadavre cu organele scoase, găsite de câmp. Fotografia care însoțește materialul este însă din Cecenia. Tot despre atrocități era vorba, însă despre cele săvârșite de armata rusă împotriva civililor ceceni. O altă televiziune moscovită relatează despre un pretins lagăr de prizonieri din Ucraina folosind o fotografie făcută în Bosnia, în 1995. **SDC**

ARMAND GOȘU predă din 2004 istoria politică a Rusiei și a URSS, istoria politicii externe și a diplomației sovietice, evoluții în fostul spațiu sovietic și introducerea în istoria serviciilor secrete sovietice. Are un doctorat în istoria Rusiei, cu o teză despre politica externă a Imperiului Rus (Moscova, 1998). A avansat până la gradul de cercetător științific principal II, la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române, unde a lucrat între 1991 și 2001. A fost coordonator de programe la Institutul Român de Istorie Recentă (2002-2004). Din 2004 este conferențiar la Universitatea din București. A fost corespondent la Moscova pentru radio BBC, în anii 1995-1998 și 1999-2000. Între 2005 și 2010 a fost redactor-șef adjunct, iar în perioada 2013-2014, redactor-șef al Revistei „22”, editată de Grupul pentru Dialog Social. De același autor: *Euro-falia. Turbulențe și involuții în fostul spațiu sovietic* (2016), *Democrația sub asediu. România în context regional* (coordonator împreună cu Alexandru Gussi, 2019), *Istoria comunismului din România*, vol. III: *Documente. Nicolae Ceaușescu (1972-1975)* (coeditor, Polirom, 2016), *Rusia, o euație complicată* (Polirom, ed. I, 2021, ed. a II-a, 2022), *Între Napoleon și Alexandru I* (Polirom, 2022).

„Dilema veche”,
nr. 577, 5-11 martie 2015

CARTEA

Eternul și fascinantul Berezovski • Anna Politkovskaia • Kirill, un patriarh pentru liniștea Kremlinului • Propagandă și manipulare – strategia militară a Rusiei • Navalnii, scânteia celei de-a cincea revoluții din Rusia? • Joaca lui Putin de-a istoricul și noua ideologie a Rusiei • Cu busola prin Moscova în căutarea resetării • Cearșafurile de la Ritz-Carlton și viitorul relațiilor ruso-americane •

Triumful lui Putin în fața lui Trump • Tot ce trebuie să știi despre evenimentele din Siria. Rachetele americane au cenzurat ambițiile rusești în Orientul Mijlociu • *Dalla Russia con amore*, propaganda Kremlinului în timpul pandemiei de coronavirus • Kazahstan. De la „deșertul tătarilor” la heartland • Armenia la răscruce • Migranții, noua armă din arsenalul lui Lukașenko • Gaz pentru „poporul frate ucrainean” • Gazprom. Mizele conflictului cu Ucraina • Ucraina, coșmarul lui Putin • Contraofensiva ucraineană. Putin își îngroapă imperiul.

SEMNALE EDITORIALE

Radu Țuculescu, *Crima de pe podul Garibaldi*

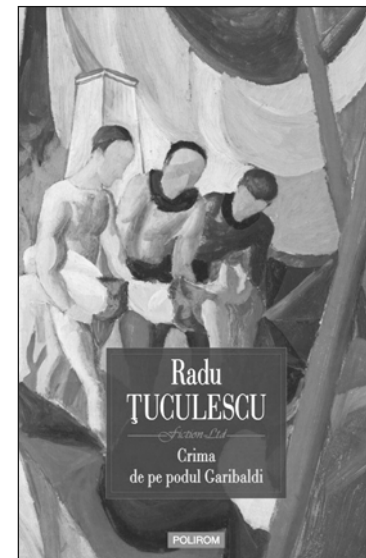
„În dimineața celei mai lungi zile a anului, doi pescari descoperă, sub podul Garibaldi, cadavrul unei femei a cărei identitate e necunoscută. Crimă? Sinucidere? Accident? Detectivul Martin Breda și iubita sa, Maraia, chimistă și

alchimistă, specialistă în amprențele lacrimilor, pornesc într-o dinamică investigație pentru aflarea adevărului. Vulnerabili sentimentali și erotomani atipici, circari cu duble existențe și artiști stradali, voyeuri fără limite și

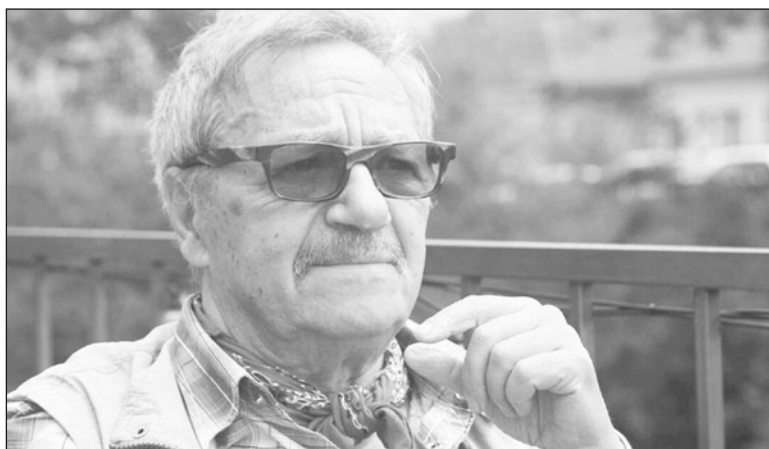
pacienți ai refulărilor, în *Crima de pe podul Garibaldi* lumea trăiește în religia senzualității. Un Cluj pitoresc este scena pe care se derulează spectacolul viu aprins în jurul unei crime ce-i face pe toți suspecti. Între figuranți, actori și actrițe, cuplul Martin Breda – Maraia pășește ca pe scenă, dansând cu împăcări și despărțiri în fața cititorului, ca un sofisticat preludiu, cercetează cazul cu răsturnări de situație și perspective alunecoase, într-o narațiune alertă, din care cititorul n-are timp de respiro, căci se derulează pe fundalul unei construcții muzicale care incită curiozitatea. Tonic și efervescent, *Crima de pe podul Garibaldi* este un *policier à la Simenon* despre lăsarea întunericii peste inocență, o poveste veselă și tristă despre

abandon și pasiune, despre dispere și desfătare.” (Marius Miheț)

RADU ȚUCULESCU (născut la 1 ianuarie 1949, în Târgu Mureș, crescut la Reghin) este romancier, dramaturg și traducător din limba germană. A absolvit Conservatorul „Gheorghe Dima” din Cluj, secția vioară. Dintre romanele publicate, menționăm: *Degetele lui Marsias* (1985), *Umbra penei de găscă* (1991), *Povestirile mameibătrâne* (2006), *Stalin, cu sapa-nainte* (2009), *Femeile insomniacului* (2012), *Mierla neagră* (2015), *Măcelăria Kennedy* (2017), *Femeia de marțipan* (2020). A mai scris poveștile din seria pentru copii *Ina și ariciul Pit*. *Aventuri în aparatul de fotografiat al bunicului* (2 volume, 2017, 2018) și

volumele de teatru *Bravul nostru Micșal!* (2010) și *Trei în dormitor* (2021). A primit premii naționale și internaționale pentru proză, teatru, traduceri și film de televiziune. Cărțile sale au fost traduse în Germania, Italia, Franța, Ungaria, Austria, Cehia, Israel, Serbia și Ucraina, iar piesele de teatru au fost jucate în cehă, maghiară, engleză, ebraică, italiană și franceză. **SDC**

Yuval Noah Harari, *Suntem de neoprit.* *Cum am luat în stăpânire lumea*

- Cu ilustrații de Ricard Zaplana Ruiz
- Traducere de Ioana Aneci

Știi că ai o superputere? *Suntem de neoprit* este cartea perfectă pentru oricine s-a întrebat vreodată

Cine suntem? Și cum am ajuns aici?

Din savanele Africii până pe ghețurile Groenlandei, planeta Pământ este stăpânită de oameni. Dar cum am ajuns să fim atât de puternici? *Suntem de neoprit* dezvăluie faptul că oamenii au o superputere și că noi am folosit-o pentru a crea lucruri stranie și misterioase – de la năluci și spirite la guverne și corporații.

Pășește pe urmele oamenilor care și-au început călătoria pornind din Africa, iar pe parcurs vei afla cum ne-a micșorat focul stomacul, ce ne spune fotbalul despre calitatea de a fi om și de ce banii sunt basmul cel mai de succes din toate timpurile. Iată aici povestea omenirii așa cum nu ai mai auzit-o niciodată, cu pitici, șerpi uriași, un Mare Spirit-Leu care sălășluiește deasupra norilor

și degetul unui copil în vârstă de 50.000 de ani care dezleagă misterele originilor omului.

În această nouă carte pentru

copii, captivantă și plină de culoare, autorul bestsellerului *Sapiens*, Yuval Noah Harari, își pune stilul inconfundabil la dispoziția

unui public cu totul diferit. Epopea adevărată din *Suntem de neoprit* poate fi savurată de oricine de la 9 la 99 de ani.

YUVAL NOAH HARARI a obținut doctoratul în istorie la University of Oxford și este profesor de istorie universală în cadrul Departamentului de Istorie al Universității Ebraice din Ierusalim. Cartea sa *Sapiens*, publicată inițial în Israel în 2011, a fost tradusă în peste patruzeci de limbi. Timp de peste șase luni s-a aflat pe lista bestsellerurilor „Sunday Times” și a fost de asemenea în topul bestsellerurilor „New York Times”. De același autor, la Editura Polirom au apărut *Sapiens. Scurtă istorie a omenirii* (2017), *Homo deus. Scurtă istorie a viitorului* (2018) și *21 de lecții pentru secolul XXI* (2018). **SDC**

Rămas-bun, Jessica Fletcher!

Unul dintre ultimele staruri ale Erei de Aur a Hollywoodului, actrița Angela Lansbury, a încetat din viață la vârsta de 96 de ani, la capătul unei cariere longevive, în decursul căreia a fost recompensată cu numeroase premii prestigioase și, poate mai important, a reușit să fie familiară și iubită de mai multe generații de public. Evident, cel mai mult marele public o asociază cu rolul Jessica Fletcher, scriitoarea-detectiv din popularul serial *Verdict: crimă!*, dar, în același timp, ea este o prezență familiară și copiilor care au crescut cu producțiile animate ale anilor '90, în care actrița a dat voce mai multor personaje.

De origine irlandeză și britanică, Angela Lansbury s-a născut în Anglia în 1925, dar s-a mutat la New

York la începutul războiului și a început să urmeze cursuri de actorie. Remarcată de un producător la o petrecere, în 1942, ea a primit primul rol din carieră în cunoscutul thriller din 1944 *Gaslight*, alături de mari vedete precum Ingrid Bergman și Charles Boyer, rol care i-a adus prima nominalizare la Oscar. În anii următori și-a construit o carieră solidă pe marile ecrane, cu alte două nominalizări la Oscar pentru rolul din *Portretul lui Dorian Grey* (1945) și cel din *Candidatul manciurian* (1962). Cu toate acestea, în această perioadă era privită mai ales ca un star de serie B și avea să primească un Oscar onorific abia în 2013. Dar pentru Lansbury adevărata recunoaștere a venit în teatru, pe Broadway („The New York Times“

a declarat-o în anii '60 „Prima Doamnă a teatrului muzical“), unde talentul ei avea să fie răsplătit cu cinci premii Tony, și mai ales la TV, unde avea să primească o și mai mare recunoaștere populară. Vreme de 12 sezoane, 256 de episoade, între 1984 și 1996, ea avea să o întruchipeze pe Jessica Fletcher. Un rol cu 18 nominalizări la Emmy și cu patru Globuri de Aur câștigate. Și care a transformat-o, la vremea respectivă, într-una dintre cele mai bogate femei din SUA, cu o avere estimată la 100 de milioane de dolari. Dacă Jessica Fletcher a fost descrisă drept „o combinație Miss Marple și Mary Poppins“ este amuzant faptul că Lansbury a jucat-o chiar pe Miss Marple în *The Mirror Crack'd* (1980), dar interpretarea ei nu a fost chiar pe placul fanilor Agatha Christie. Cu câțiva ani mai devreme, ea a apărut în alt „mister“ cristian, *Moarte pe Nil* (1978). Ultima apariție în film a Angelei Lansbury a fost în *Glass Onion: A Knives Out Mystery* (2022).

Un fapt mai puțin cunoscut din biografia ei o plasează pe respectabila actriță în proximitatea faimosului asasin Charles Mason. Spre finalul anilor '60, Lansbury și soțul ei au descoperit cu groază că cei doi copii ai lor, Anthony și Deirdre, au devenit dependenți

de droguri dure și s-au asociat grupului lui Mason. Fără să stea pe gânduri, Lansbury și-a mutat familia imediat în Irlanda, locul de naștere al mamei ei, și într-un an a reușit să repare situația și să îi facă pe copii să revină pe linia de plutire. Într-un interviu din 2014, actrița spunea că a reușit să își salveze copiii din ghearele lui Mason chiar înainte ca adepții

acestui să comită cumplitele crime Tate-LaBianca. Mai târziu, fiul, Anthony, avea să devină producător și regizor pentru serialul *Verdict: crimă!*.

Chiar și Angela Lansbury recunoștea că nu a fost străină, cândva, de vicii și că, în tinerețe, bea băuturi tari, descriind perioada ca fiind „noaptea mele petrecute pe dușumeaua din baie“. **SDC**

LUCIAN AMARII (JUP)

SUPLIMENTUL LUI JUP

Efectul Nobel asupra vânzărilor

La doar câteva ore după anunțarea Nobelului pentru literatură, publicul din Franța a asaltat librăriile cerând cărțile proaspetei laureate, Annie Ernaux, un interes cu atât mai pronunțat cu cât acest premiu încoronază un autor francez. De aceea, editura Gallimard (care, din întâmplare, este cea care publică ultimii trei laureați francezi ai Nobelului, Le Clézio, Mondiano și Ernaux) a decis imediat să comande un nou tiraj de 900.000 de exemplare pentru

a face față cererii. Este ceva destul de inedit pentru Gallimard, care nu obișnuiește să facă tiraje suplimentare, iar acestea reprezintă o anume problemă în ultima vreme, din cauza problemelor cu hârtia. „Trebuie arătat că Annie Ernaux era deja o autoare de succes, o romancieră cu o mare notorietate și în alte țări (foarte citită în SUA, Germania și Spania) și care era apreciată de mai multe generații de cititori, chiar și de publicul tânăr“, spune directorul comercial Gallimard,

Jean-Charles Grunstein. Ultima carte a autoarei, *Le jeune homme*, publicată anul acesta, se vânduse deja în 54.000 de exemplare, dar, în general, chiar și înainte de Nobel, romanele ei s-au bucurat de mare succes. **SDC**

PE SCURT

FREDDIE MERCURY: MUZICA DUPĂ MOARTE

Lentă și sumbră, balada *Face It Alone* este o nouă piesă cu Freddie Mercury la voce pe care formația Queen a lansat-o acum. O piesă pierdută, care datează din perioada aproape mitică a creării discului *The Miracle*, în Londra și Elveția. Este perioada în care Mercury era diagnosticat cu SIDA, dar nu făcuse public anunțul, iar titlul și versurile piesei fac aluzie la confruntarea cu maladia. Din această perioadă mai datează și alte câteva piese, dintre care unele cu Freddie Mercury. Aceste melodii vor apărea pe noua ediție a discului *The Miracle*, pe care single-ul *Face It Alone* o anunță. „Am dat peste o mică bijuterie lăsată de Freddie pe care aproape o uitam”, a explicat bateristul Roger Taylor într-un interviu. Inițial, chitaristul Brian May a considerat că înregistrarea, nu de mare calitate, nu poate fi oferită publicului. „Dar minunata noastră echipă de ingineri de sunet ne-a spus că poate să o salveze. A fost ca și cum am lipi multe bucăți laolaltă... dar e o piesă frumoasă și emoționantă”, spune May. Mercury a murit în noiembrie 1991, la nouă luni de la lansarea albumului *Innuendo*, succesorul lui *The Miracle*. În 1995, restul membrilor Queen au înregistrat *Made in Heaven*, cu cântece înregistrate de Mercury înainte de moarte, dar neterminate. Însă, în deceniile care au urmat, alte piese inedite ale lui Mercury au fost redactate publicului. Ultima piesă nouă a Queen a fost lansată acum opt ani, un duet cu Michael Jackson, *There Must Be More to Life Than This*, pe compilația *Queen Forever*, din 2014.

MIYAZAKI-LAND

Pe 1 noiembrie, în Japonia se va deschide parcul de atracție Ghibli, un parc foarte „ecologic” și dedicat în exclusivitate universului și personajelor din filmele de animație produse de celebrul studio condus de regizorul Hayao Miyazaki. Parcul se află la Aichi, la 300 km de Tokyo, și se întinde pe 7 ha, în locul care a găzduit Expoziția universală din 2005. Spre deosebire de alte locuri similare din țară, cum ar fi Tokyo Disneyland, parcul Ghibli, în acord cu principiile lui Miyazaki, pune accentul pe spațiile deschise și pe respectul față

de natură. Construcția lui a durat 5 ani, a costat 240 de milioane de euro și se estimează că va fi vizitat de peste 1,8 milioane de oameni anual. La Tokyo există deja un foarte popular Muzeu Ghibli.

CÉLINE RECUPERAT

După *Guerre* în primăvara trecută, în Franța este lansat *Londres*, un nou roman inedit de Louis-Ferdinand Céline. O carte de 500 de pagini care vorbește despre lumea interlopă de acum un secol din capitala Marii Britanii. Este o altă carte extrasă din cele 1.200 de pagini manuscris pe care Céline, colaboraționist al regimului de la Vichy, le-a lăsat în Paris când s-a refugiat în Germania, în iunie 1944. Păstrate vreme de aproape trei sferturi de secol, acest scrieri și-au făcut apariția pe neașteptate în 2021. *Londres*, care pare scris în 1934, se bazează pe experiențele scriitorului din timpul Primului Război Mondial.

Rănit pe front, Céline (1894-1961) a fost trimis la consulatul francez din Londra unde, conform biografului François Gibault, „s-a lăsat captivat de viața nocturnă a orașului, cea a cartierelor rău-famate, din Soho, unde se întâlnea cu prietenul său Georges Geoffroy, în mijlocul prostituatelor și al derbedeilor care ajunseseră să îl simpatizeze”. *Guerre*, extras tot din aceste manuscrise, a fost un succes de librărie, cu 163.000 de exemplare vândute.

SĂ NU COPII BOTTICELLI!

Designerul de modă francez Jean Paul Gaultier s-a pomenit chemat în judecată de către Galeria Uffizi din Florența sub acuzația de a fi folosit fără autorizație pe produsele sale celebrul tablou *Nașterea lui Venus* realizat în urmă cu aproximativ 500 de ani de marele artist renescentist Sandro Botticelli. Detalii din această foarte cunoscută lucrare au fost

imprintate pe diverse produse din colecția Jean Paul Gaultier. Numai că acest lucru contravine legilor italiene, care impun ca oricine vrea să folosească imagini din domeniul public trebuie să ceară autorizație și să plătească o taxă. Ziarul „The Guardian” crede că despăgubirile cerute se vor ridica la suma de 100.000 de euro. Galeria Uffizi, deschise publicului încă din 1765, conservă, într-o suprafață de 8.000 de metri pătrați, multe capodopere ale picturii italiene, mai ales din perioada Renașterii. Nu este prima oară când ele fac apel la avocați. Anul trecut, au intervenit când Pornhub a folosit mai multe tablouri de

Botticelli în clipuri pornografice, iar în 2017 au reușit să silească o companie turistică să nu-și mai facă reclamă folosind imagini ale lui David de Michelangelo.

CRIMĂ ÎN RAPA NUI

Un adevărat dezastru: un incendiu violent a măturat vreme de patru zile parcul național Rapa Nui, de pe Insula Paștelui, afectând iremediabil 80 dintre celebrii moai, capetele gigantice din piatră celebre în întreaga lume. Singura consolare poate fi faptul că, totuși, moaii distruși înseamnă doar 20% dintre cele 416 statui din insulă. Pentru cei 8.000 de locuitori, moaii îi reprezintă pe strămoși și sunt, prin urmare, sacri. Autoritățile susțin că incendiul nu a fost un accident, ci un act criminal. **SDC**

Pagini realizate de
DRAGOȘ COJOCARU

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4,
CP 266, tel. 0232/214.100, 0232/214111,
fax 0232/214111

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncț: Radu Cucuteanu

DTP: Adina Arnăutu

Rubrici permanente: Bobi (Fără Zahăr),
Dragoș Cojocaru, Andrei Crăciun, Florin
Ghețău, Cătălin Pavel, Radu Pavel Gheo

Carte: Mihaela Pascu-Oglindă,
Marius Miheț, Cristian Teodorescu,
Alina Purcaru, Cătălin Constantinescu,
Ioan-Alexandru Tofan, Dana Pirvan

Muzică: Dumitru Ungureanu,
Cătălin Sava

Teatru: Oltița Cîntec

Caricatură: Lucian Amarii (Jup)

Grafică: Ion Barbu

Actualitate: Nona Rapotan,
Constantin Piștea

Publicitate: tel. 0232/252294

Distribuție: Mihai Sirbu
tel. 0232/271335.

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarife de abonament: 45 lei pentru 3 luni;
91 lei pentru 6 luni; 182 lei pentru 12 luni.
Prețurile includ și tarifele poștale.

Strălucirea Bollywood se stinge în sudul Indiei

Pe nimeni nu prea miră, în sine, faptul că în ultimii ani, marcați de criza covid, sălile cinematografelor s-au cam golit de public. Dar acest fenomen se manifestă mai nou într-un loc neașteptat, în India, punând în pericol o industrie care este o parte definitorie a identității culturale a țării.

DRAGOȘ COJOCARU

Industria cinematografică a imperiului Bollywood se confruntă în prezent cu o criză „istorică”, într-un moment în care platformele de streaming străine și producțiile realizate în sud reușesc să o concureze cu succes. S-a ajuns ca astăzi, la Mumbai, centrul Bollywood, cinematografele să închidă porțile, iar încasărilor să rămână scăzute încă de la primele restricții legate de covid. „N-am cunoscut nici odată o asemenea criză”, declară pentru AFP Manoj Desai, proprietarul

unui cinematograful, care dezvăluie faptul că proiecția multor filme a fost anulată din cauza lipsei publicului.

Bollywood, termen care se referă de fapt la industria cinematografică hindusă concentrată în jurul studiourilor din Mumbai, reprezintă doar o parte din cinematografia indiană, însă o parte mai mult decât importantă, mult peste celelalte centre de producție. Dintre acestea, cele mai dezvoltate sunt cele care reprezintă „cinematografia din sud”. Din sudul subcontinentului, dominată de producțiile în limbile tamilă (Kollywood), telugu (Tollywood) și mai ales kannada (Sandalwood). Dar Bollywood, în cifre, este (sau a fost până recent) o forță, mult peste mult mai faimosul Hollywood. Conform Wikipedia, în anii dinaintea pandemiei, Bollywood producea în medie peste 1.600 de filme anual, care recoltau peste 40% din box-office-ul indian. În 2001, de exemplu, Bollywood vindea 3,6 miliarde de bilete în lume, în vreme ce Hollywood doar 2,6 miliarde.

În mod tradițional, filmele Bollywood aduc mulțimi de spec-

tatori la cinema, starurile lui suntenerate aproape ca niște divinități. Dar nici măcar acești „zei” nu mai au acum aceeași forță de atracție, se pare. Ultimele trei superproducții cu vedeta Akshay Kumar au fost eșecuri comerciale, la fel și ultimul film al foarte popularului Aamir Khan, un remake indian al lui *Forrest Gump*, scrie „Le Figaro”.

În general, spune analistul Karan Taurani de la firma Elara Capital, înainte din pandemie, cea mai mare parte din producția de la Bollywood era aproape automat un succes de casă. Acum, din 50 de filme lansate anul trecut, doar o cincime au reușit să scoată bani. În schimb, rivalii din sud, mai ales filmele în limba Telugu, au început să fie tot mai prizate de public.

Între ianuarie 2021 și august anul acesta, cele mai mari încasări le-au avut filme din sud, dublate în hindi, spune Soumya Kanti Ghosh, consilier economic la State Bank of India, care subliniază că „Bollywood pare să fi ajuns la un punct de inflexiune a cărei natură diferă de preceden-

tele perturbații financiare”. Aceste perturbații se referă în special la apariția platformelor străine de streaming, care au lovit în Bollywood încă dinainte de pandemie și a căror forță a crescut în perioada de izolare la domiciliu.

Cum majoritatea populației indiene are acces la internet, platformele locale, dar și străine (Netflix, Amazon Prime, Disney+, Hotstar) au, estimativ, 96 de milioane de abonați. După pandemie, multe filme au fost lansate direct în streaming, în vreme ce altele sunt difuzate la TV imediat după lansarea la cinema. Această politică de lansări, combinată cu prețul mic al unui abonament, a dat o lovitură cumplită cinematografului.

În același timp, streamingul a lovit din plin chiar inima industriei bollywoodiene, care se culcase de prea multă vreme pe o ureche. Acum, grație acestor platforme, publicul indian a descoperit și altfel de cinema, realizat în

alte limbi, la care până acum nu prea avea acces. „Cinema regional nu prea ieșea din regiunile în care era produs”, explică Raja Sen, critic de film. „Dintr-o dată, însă, publicul a avut acces la filme din alte regiuni, care spun povești mult mai interesante. Iar când apare și câte un blockbuster bollywoodian, cu un mare star, atunci un remake al unei povești care a mai fost spusă de un milion de ori, publicul nu mai este impresionat”. De asemenea, criticii reproșează Bollywoodului faptul că realizează și foarte multe producții de nișă și elitiste pentru un public citadin, în vreme ce în țară populația este 70% rurală. Până și îndelungata practică a remake-urilor hindi ale filmelor din sud nu mai dă astăzi roade.

Iar asta, spune AFP, pare a fi pus exclusiv pe calitatea foarte scăzută a producțiilor actuale „made in Bollywood”, așa cum spun cei mai mulți spectatori indieni. **SDC**

Locul negru

Bunica de pe mamă a fost orășeancă de parter. Asta înseamnă că a locuit într-un apartament de la geamurile căruia putea observa dezvoltarea roșiilor, ardeilor și castraveților din grădina improvizată pe spațiul verde comun al blocului. A existat mereu prezumția că cei de la parter au dreptul să facă legumicultură. Și să taie mingi, dar uite că bunica nu

avea problema asta. Mergeam la ea nici des, nici rar, dar țin minte că, atunci când era să rămân peste noapte, bunica îmi pune discuri cu povești. Am folosit pluralul fiindcă erau două: *Vârtelnița fermecată* și *Frumoasa Arșinel*, cea din urmă având și prostul obicei de a se repeta în exprimare până când primea o palmă în lateralul pick-upului și sărea peste câteva idei, fapt care făcea ca povestea să-mi pară mereu una nouă.

Există, bineînțeles, locul negru, acea zonă a locuinței de care un copil se teme să se apropie, fiindcă a

umplut-o imaginar cu tot felul de lighioane mîncătoare de oameni. Pentru mine era gheul țevilor din baie, pe care un proiectant fără gusturi estetice l-a trântit fix pe un mijloc de perete și a atârnat de el chiuveta. Tot ce curgea de la nivelurile superioare producea zgomote oribile de balauri în căutare de pradă, iar eu mă protejam, terifiat, ridicând picioarele și închizând strâns pleoapele. Așa devine invizibil un copil aflat pe veceu. Ba, un vecin instalator a pomenit la un moment dat ceva despre șobolani care pot urca prin gheu, iar eu nu puteam decât să mi-i imaginez mari cât niște pechinezi și foarte agresivi, motiv pentru care ajunsesem să și dorm invizibil, ghemuit în cel mai îndepărtat colț de recamier.

Toate trec, anii se adună și

amintirile copilăriei se bulucesc în sertare prăfuite, în care probabil se și mîncă unele pe altele și ajungi să uiți din ele. Rămân doar cele marcante, la nivel de rezumat auster. La ora la care scriu acest text mă aflu în sufrageria bunicii. S-a pus problema renovării băii, iar eu am simțit cum puștiul din mine s-a ghemuit din nou. Nu te teme, Bobi mic, sunt cu tine. Hai să vînam balauri. Cu arma cumpărată de la un mare magazin de bricolaj, am început să demontez frici de copil. Ciocanul rotopercurtor este o unealtă excelentă, în mai puțin de o oră fațada gheului a devenit un morman de moloz și cărămizi. Balauri și șobolani, a venit nenea Bobi peste voi.

Mi-am dat seama că m-am temut degeaba. Nu era nici o lighioană, iar urletele de balaur s-au dovedit

BOBI

VOI N-AȚI ÎNTREBAT, FĂRĂ ZAHĂR VĂ RĂSPUNDE

a fi susur de pipi de vecini. În partea stîngă, la o masă mică, spiridușul care torcea aur la vârtelnița fermecată o asculta răbdător pe Arșinel. Vai, n-o să-ți vină să crezi ce mi s-a întîmplat ieri. Vai, n-o să-ți vină să crezi ce mi s-a întîmplat ieri. Vai, n-o să-ți vină să crezi ce mi s-a întîmplat ieri. **SDC**